

Luceafărul

Săptămânal de literatură. Nr. 11 (310), serie nouă. Miercuri 26 martie 1997. Preț: 1.000 lei

aurel rău

«Cât de frumos ne-~~er~~ sta
briți și gali
ca-n moarte
în viață egali»

petre stoica

sau

Prima stație - paradisul!

mihail sebastian sau
**LOOK IN MY FACE:
MY NAME IS**

MIGHT-HAVE-BEEN

10.10.1 - Dina

SCÂNTEIA STALINISTĂ

În plin centrul Capitalei, cu greu își poți procura gazeta tovarășului Ion Iliescu, Dimineața. Nu pentru că, slavă Domnului, s-ar vinde imediat. Te apare la chioșcuri, nici fiindcă s-ar tipări în ilegalitate (ca mai ieri, surioara ei Scânteia!), ci din motive jenante. 1) Interesând puțină lume, difuzorii renunță să o (înă pe tarabe. 2) Știind cum s-a încropit și cine-i este patronul spiritual, aceiași difuzori admit, de voie, de nevoie să o depoziteze, cât mai discret însă, să nu le fie poluat spațiul. 3) Fiind atât de prost scrisă, pot deveni ei înșiși prilej de amuzament pentru trecători. Să întârziem puțin asupra punctului 3. ● Titlurile dau la iveală concepția și inspirația unor iluștrii anonimi, alungați (refuzați) de pe la alte publicații. Ca în vremurile staliniste, când erau înfierăți dușmanii de clasă și se lansau lozinci incendiare împotriva tovarășului Tito, descoperim chiar pe prima pagină o hotărâre tranșantă: „Fundamentalismului extremist al CDR P.D.S.R., îi răspunde ferm”. Știm prea bine cine a lansat sintagma: Tătuca Ion Ilie Iliescu. Trebuie să fie citat pentru a i se mângâia orgoliul. ●Nu-i uitat nici un conștient: Ilie Verdeț. Din prețioasele lui indicații se înfruptă ziaristii matinali. „Unificarea stângii - singura alternativă a actualei situații politico-economice. „Că Ilie Verdeț n-are proprietatea cuvintelor, nu-i o noutate, doar Ceaușescu nu ținea în preajmă-i persoane școlite, dar ce ne facem cu profesioniștii de la „Dimineața” care refuză să deschidă dicționarele, acolo unde ar afla că o alternativă presupune două variante. ●Gongorismul și fanfaronada sunt la ele acasă în publicația sus-pomenită. Sub un titlu **vitriolant (!) - Mai ucigător decât pesta porcină și decât holera găinilor, Regimul Constantinescu devastează zootehnia românească!** - descoperim fraze lirico-cite de felul: „S-a așternut un zăbranic de liniște peste satele românești (...). Așa ceva nu s-a mai văzut niciodată și oamenii simt că bate un vânt de moarte peste ei o dată cu primăvara lui 1997”. Strașnică vedenie! ●Șerban Cionoff, rău cunoscutul ideolog comunist, recurge la armonii imitative și chiar la rime, pentru a-și ademenii puținii lui cititori. „Scandalosul abuz prin care majoritatea de la putere l-a frustrat în mod sfruntat pe senatorul C. V. Tudor de imunitate parlamentară...” în vreme ce cuvântul **ferm** și derivatele sale abundă: să știe tot omul că pedeseriștii și goarcele lor sunt de veghe, pregătiți să lovească în vrăjmași. Ce mai aflăm? Că „E alarmă de gradul zero că românul a început să regrete amarul de ieri”. În varianta „Dimineții”, amarul nu-i Dej sau Ceaușescu, ci chiar Iliescu. Nu ne grăbim să-o contracizem. ●Umorul involuntar fixează parcă gazeta în cuic, gata să fie plasată pe toate garurile. „Plânge câmpul, dar, mai tare, plâng sufletele oamenilor”. Nu ni se precizează cât la sută plâng dealurile, cât la sută plâng șesurile, sau fiecare are un alt plâns. Iar, cât privește sufletele, cum se arată în bocete? Fiindu-ne greu să ne imaginăm aceste **plângeri**, preferăm într-o vreme de austeritate, să aflăm cine mai face ouă. Ei bine, stupoare! „Avicola Babadag nu mai face ouă” sună un titlul de coșmar. Iar, în textul cu pricina ni se dau și cuvenitele explicații: „Dar, pareă abia acum s-a strâns funia pentru Avicola Babadag, care a renunțat la ouă și a trecut exclusiv pe carne din rațiuni de supraviețuire”. Cu astfel de rațiuni și sancțiuni, în absența ouălor, ești tentat să crezi că meditațiile matinalilor gazetari nu-s mai departe de mîntea găinii.

RIDICAREA OCHILOR - O HALTEROFILIE DISCRETĂ

de NICOLAE PRELIPCEANU

Faptul că majoritatea oamenilor, și de toate rangurile, nu mai dau nici doi bani pe litere, pe cultură, expediind orice demers în acest sens cu un disprețuitor „poezie...”, nu trebuie să ne înspăimânte. Dimpotrivă, ar trebui să nu cedăm, să rezistăm mai abitir tentației firești (căci de-acolo vine o viață mai ușoară) de a trece în tabăra lor. Nu e greu, deschizi o carte de înțelepciune - și sunt atâtea acum peste tot - și te aflu brusc în cealaltă lume, poate „lumea cealaltă”, dacă nu cumva asta, a banilor și a politicienilor o fi.

Știam eu de mult că n-o să putem rămâne multă vreme în unanimitatea călduță, cleioasă, în care ne cufunda „societatea socialistă multilateral dezvoltată”, ca-ntr-o invizibilă cristelniță inversă din care, însă, nu te mai poți smulge. Știam că va trebui să ne găsim singuri căile, cei dedați banului, puterii, de o parte, cei ce caută fericirea în propriul gând, hrănit de ale altora, de altă parte. Societatea împărțită în astfel de clase nu avea cum să nu își facă din nou apariția, din moment ce acea fals unanimă nici nu era decât una de carton, mai subredă chiar decât averile de azi ale milionarilor cu același nume.

Ceea ce, însă, ar mai trebui să știm și să ne între în cap ar fi că nici unii și nici alții nu sunt tocmai superiori celorlalți. Că sunt două feluri de a fi în lume, absolut paralele, absolut diferite, a căror superioritate sau inferioritate se poate cântări numai din punctul de vedere al Cărții Sfinte, iar nu și din acela, frivol, monden, din care se face asta de obicei. Sigur, e ușor să pui în încercătură un politician sau un om de afaceri citându-i din Cicero, ori chiar din Eminescu. Dar nu aici stă inferioritatea lui, căci și el te-ar putea pune în încercătură cu cine și ce „eurobond” sau „vaucher” sau „teorie a comunicării”. Dacă într-adevăr este, inferioritatea acestei clase de oameni stă într-o adâncă, fundamentală carență, aceea a înțelepciunii. Ei nu știu ori acționează ca și cum n-ar ști că sunt trecători și, chiar dacă uneori citează din înaintașii lor, o fac de parcă, totuși, la ei roata lumii s-ar fi oprit definitiv.

Dar să-i lăsăm pe aceștia să-și închipuie că ei fac lumea să fie cum e. Să nu uităm a nota că însuși faptul de a te crede superior celorlalți, din cauza ori datorită preocupărilor tale, vezi Doamne, înalte, e un semn de nanism. Și această tendință există la toți cei care nu sunt sfinți. Iar sfinți, pe lumea asta, sunt, după cum știți, foarte puțini. Câte o trăsătură din ei, stingheră, mai întâlnești la unul sau la altul. În rest, mai nimic. Doar o superioritate generală, a tuturor asupra tuturor. A unora pentru că li se pare că determină soarta popoarelor, a altora pentru că li se pare că o determină pe a lor.

Ridicați ochii, puțin, din mlaștinile în care suntem prinși, oamenii lui Dumnezeu, și veți vedea cine-i deasupra, cine determină soarta popoarelor și cine pe-a fiecăruia dintre noi. Să ridici, însă, ochii de la pământul din care ești făcut și care te așteaptă e mai greu decât să ridici o povară de sute și sute de kilograme, adică o halteră grea. Și nu e dat oricui să câștige medalii pentru astfel de exerciții.

acolade

LUMINĂ PENTRU ORBI (I)

de MARIUS TUPAN

Am votat și noi pentru schimbări profunde în societatea românească, în general. Și pentru cele de la televiziunea națională, în particular. Motivele le-am invocat cu alte prilejuri, nu mai e cazul să revenim asupra lor. Dar, de la ce ne-am așteptat și pâna la ce-a ieșit, e o cale lungă și doldora de capcane, care nu poate fi trecută cu vedere, ci, eventual, cu pluta, dar numai de cei care continuă să navigheze în ape turburi, acolo unde-și simt mediul simpatetic. Procedeu asta a oferit câtorva câștig de cauză, vremelnic însă, fiindcă, în timp, și-a dovedit propensiunile falimentare. Ca în toate vremurile vitrege, atacul a fost dat iarăși la cultură. Ni se pare nouă sau acest domeniu intimidează când nu complexează, iar când pare să capete o recunoaștere firească, forțe subterane, dubioase îi pun bețe în roate, să niveleze valorile, ca și cum bacilul din Parlament sau de la anumite ministere trebuie inoculat, programatic, acolo unde nu clipa predomină, ci veșnicia. Intervenția noastră, oarecum patetică, va stârni, bănuim, multe reacții dar trebuie să avertizăm că, în spuzenia de vipuri și idoli de iarmaroc, croieli ale gazetarilor de trei parale și doi bani, există o confuzie cronică, generalizată, care i-a buimăcit pe mulți și greu își vor mai regăsi dimensiunile reale, atunci când li se va trage presul de sub picioare. Autorii cu o operă exemplară, ignorați prin jocurile

de culise și concursurile de împrejurări, n-au de ce se teme. Și, poate, de aceea se amuză și ironizează, conștienți că într-o țară unde persoanele-s încornate cu tot felul de metale pătate, de nu-și găsește locul în tabelul lui Mendeleev, strălucirea o dau tot personalitățile autentice, taman atunci când se simt împinse în umbră. Răcoarea revigorează.

Războiul publicitar îl întreține, cu rezultate hazoase, televiziunea, în manevrele căreia discernământul devine o rara avis iar bulibășeala, stare de urgență. Ne îndoiim că filmele siropoase, edulcorate, aruncate de peste Ocean, sunt oportune într-o perioadă a reconstrucțiilor, așa cum ieșirile lui Tărăcilă sau Meleşcanu (ce repede și-a dat arama pe față diplomatul!) vor fundamenta democrația noastră originală, în care un demagog notoriu (tri-bun și tri-goarnă) e sprijinul lor moral. Dar suntem siguri că intervențiile nefericite în grila de programe, sugerate de anumite forțe politice, sau numai din nevoia de revanșă, trădează, pe lângă reacții vindicative, și un amatorism păgubos, o cădere în kitsch și derizoriu, care bate la ochi, fără să orbească pe cineva, cu fascicule de lumină, în componența cărora putem găsi elemente ce nu-i avantajează pe protagoniști. Vom vedea în numărul viitor spre ce lume ne îndreptăm și care ne sunt călăuzele.

Editori:

■ Uniunea Scriitorilor din România

■ Fundația Luceafărul

Cu sprijinul Fundației Soros pentru o Societate Deschisă

Redacția Laurențiu Ulici (director),
Marius Tupan (redactor șef), Ioan Es.
Pop (secretar de redacție), Alexandru Spănu
(redactor), Ion Cucu (fotoreporter)

Redacția și administrația:

Calea Victoriei nr. 133, București, sector 1,
telefon 659.67.60,
fax 312.96.93

Cont în lei: Banca Comercială Română, filiala
sector 1, Calea Victoriei nr. 155.
Număr de cont: 451030121163

Tehnoredactare computerizată:

FUNDAȚIA LUCEAFĂRUL

Tipar: SEMNE '94

Abonamentele se pot face la toate oficiile postale
din țară. Revista noastră este înscrisă în
Catalogul publicațiilor la poziția 2048.

FREUD, FREUD ȘI ALȚII

de CAIUS TRAIAN DRAGOMIR

Faust își dorește regăsirea tinereții; în timp ce Margareta este compromisă - în chip uman și demonic totodată - prin apel la mijloace măcar triviale dacă nu cumva chiar abjecte, lui Faust i se oferă drept preț al abandonului salvării o valoare care, în plan simbolic dar și actual, nu a fost niciodată disprețuită și nici nu este de întrevăzut cum ar putea fi. În fiecare civilizație ființa umană, odată intrată în lume, este investită cu un anumit program, cu o cale de urmat și cu obiectiv de îndeplinit; pentru aceasta ea trebuie să fie nu doar formată, educată, ci și motivată. La început, alături de învățare trebuie să se afle - ca sursă a tuturor motivațiilor - euforia. Cheia euforiei o oferă libertatea. Iată libertatea ca drog sau, mai exact spus, ca instrument de orientare și, nu rareori, de dominație. Faust, ca aproape oricine, în momentul potrivit al vieții aspiră să reînceapă această dispută a personalității cu civilizația, a ființei umane genuine cu o întreagă cultură istorică, a subiectului cu societatea, dispută care se desfășoară în tinerete, în care libertatea se acordă și se respinge, în care trăirea se încearcă pentru a fi transformată în normă, în care norma se acceptă pentru a fi spulberată sau, cel puțin, semnificativ minată.

Până la urmă însă, dacă tinerețea este un anumit raport între individ și lume, ea trebuie să fie totodată un raport - oarecum specific - între instanțele interioare ale eului: superego, ego și id - pentru a utiliza termenii lui Freud -, în ce relație se aflau acestea în sufletul bătrânului Faust și cum spera el să le vadă, să zicem, re poziționate cu ajutorul lui Mefisto? Instanțele personalității - sau structurile eului - reanalizate, în urmă cu peste un sfert de secol, de Erich Berne în foarte convingătoarea sa

„analiză tranzacțională”, abia acum acceptată în majoritatea țărilor cu o mare contribuție la dezvoltarea psihologiei și psihiatriei, sunt, în mare, asemenea celor elaborate sau descoperite de Freud, fără a fi atribuite însă unei relații socio-biologice, ca în cazul acestuia, ci etapelor vieții omenești - în fiecare din noi existând un eu infantil, un eu adult și un eu parental. Se redescoperă, în succesiune, mai mult sau mai puțin, idul, egoul și superegoul. Până aici lucrurile nu sunt mult schimbate, dar Berne, ca și neogestaliștii, socotește a exista o puternică legătură între întreaga noastră activitate simbolică - în particular onirică - și ansamblul eului. Altfel spus, orice ai visa ori ai tinde să transferi într-o reverie este redarea simbolică a modului în care te reprezintă pe tine însuși. Dacă lucrurile stau astfel - și dacă eul este, oricum, structurat - atunci pare natural să socotim că în operele narative, dramatice sau poetice, constituind - ca opere - unități, care însă pun în reciprocă relație și în confruntare personaje, aceste personaje nu sunt altceva decât subcomponente ale eului autorului, ale creatorului care, astfel, în unul din planurile de profunzime - hartmanniene - ale creației relevă simbolic (și inconștient) dezbateră sau interioară continuă. Lucrul apare evident în tragediile oedipiene, în „Hamlet”, în „Miorița”, în „Luceafărul”.

Opozițiile, dezbaterile, sfâșierile și împăcărilor unei ființe omenești ajung să poată fi dezlegate firesc de îndată ce distribuția instanțelor eului, în grupul personajelor, este împlinită. O astfel de analiză permite, de exemplu, constatarea unor puternice divergențe între ego și id în cazul personalității eminesciene. În general se poate constata că un perso-

naj reprezintă o instanță interioară. Nu acest lucru constată însă și în „Faust” de Goethe.

Evident, planul transcendent îl constituie superegoul; aici deja apare o mare noutate psihologică - o noutate dacă se omite, desigur, „Cartea lui Iov”. Dumnezeu și diavolul alcătuiesc împreună superegoul - eul parental s-ar mai putea spune în varianta Berne. Ce îndreptățește o astfel de viziune bipolară cu privire la superego? Pentru Sigmund Freud superegoul înseamnă logica socială introjectată în subiect; în realitate societatea nu formează arbitrar individul - ea îl adaptează necesităților inerente existenței și ființei, deci logosului. Și, pe de altă parte, naturii în sensul cel mai larg care implică o largă concepție, ne va spune „Cartea lui Iov”. Naturii umane - va pretinde Goethe. Așa va apare diavolul lui Iov și versiunea sa, Mefisto, cel al lui Faust. Iată deci divergența superegoului goethean. Să nu îl neglijăm pe Kant: între lucrul în sine și lumea fenomenelor mediază, când mediază, structurile apriorice ale spiritului. Apar, deci, două planuri ale orientării conștiinței între care singură conștiința poate crea o legătură. De ce ideile platonice coboară în imanență? - poate doar pentru că există un geniu al ispitirii, al tentației. Dacă superegoul goethean se reprezintă divergent în Dumnezeu și în Mefisto, în schimb egoul și idul converg în personajul Faust. Modernitatea și drama lui Goethe provin din faptul că două condiții total deosebite - adultul și copilul, principiul realității și principiul plăcerii, eul adult și cel infantil, ego și id - sunt de nedisociat în omul integral. Personajul Wagner este egoul pur, în raport de el - și prin el - apare homunculusul, un id artificial. Margareta - obiectul libidinal, în terminologia lui Freud - este inaccesibilă unui ego condus de superegoul divin, dar este distrus de un ego-id condus exclusiv de natură, de superegoul mefistofelic. Păcatul este totdeauna păcat împotriva integralității și complexității existenței.

Lumea modernă s-a născut - psihanalitic - o dată cu trăirea ambiguității superegoului. Sinteza ego-id este un alt mod de a vorbi despre libertate și creativitate. Oamenii cei mai mari sunt, probabil, aceia care descoperă - antischopenhauerian - partea spiritului în instinctele speciei.

minimax

SKANDENBERG

de ȘERBAN LANESCU

Exprimată cât de poate de răspicat, intenția actuală a Puterii de a institui în România valorile democrației și liberalismului, o vreme, la început, nu a putut fi asociată fără echivoc/rezerve voinței politice de a se *chiureta/cauteriza* cu meticulozitate și consecvență toate *metastazele* sociale preluate de la fosta cârmuire. Iar această constatare venea, parecă, în prelungirea unei bănuieli anterioare cât privește pierderea alegerilor de către „Iliescu și trupa”, existând suficiente motive care să îndreptățescă prezumția unei înfrângerii acceptată tactic, iar nu democratic. Căci în '96 era evident că *to'arășii* nici nu mai puteau să rămână pe poziții decât cu prețul unei fraude electorale grosolane incluzând riscul revoltei sociale de amploare. Rise inacceptabil în condițiile unor reacții imprevizibile la nivelul armatei, de nu cumva și al poliției, fără ca *to'arășii* să mai poată miza, precum în trecut, pe ajutorul „Rășăritului”, în timp ce „Occidentul” s-ar fi plasat, îndubitabil, de partea „dușmanului”. Păi, dacă în virtutea unui pact ocult, ar fi obținut (sau **deținut!**) garanții de imunitate, adicătealea, mă rog frumos, de ce să nu accepte *to'arășii* (cu voioșie încă!) trecerea temporară în opoziție, știind ei prea bine că starea economică este de așa natură încât lesne vor putea reveni la putere pe creasta valului de nemulțumire populară, prilejuindu-le unora a-și sa-

tisface și nostalgiile, adică năravurile tineretelor revoluționar-bolșevice. (Bunăoară, un fost comunist sânguinos ca Ion Ilici Iliescu, cu - cucu! - mințile prelucrate temeinic la Moscova, bine'nțeles că n-a uitat lecția leninistă despre cum pot fi exploatare „slăbiciunile” democrației burgheze, în general, și ale parlamentarismului, în special). În fine, încă un argument deloc neglijabil, adăugându-se întru susținerea unei asemenea interpretări, îl poate constitui mozaicul de ideologii/doctrine și, mai ales, de interese, din alcătuirea noii Puteri. Cu un „PNL - Cataramă” în CDR și cu un „PD - Roman” aliat la guvernare, cam greu, nu-i așa, să poți face, dar într-adevăr, *curățenie* în România, condiția sine *qua non* a accederii la stat de drept, economie de piață sănătoasă și, implicit, la adăpostul de... crivăț, în interiorul perimetrului euro-atlantic. Spus repede, așa se cam arăta situațiunea la începutul actuală guvernării, astfel încât perioada scursă din noaptea de 17 noiembrie și până nu demult a pus la serioasă încercare capacitatea de credință/încredere a celor care și-au investit toată disponibilitatea de speranță în schimbarea regimului politic. Deloc ușor! Căci da, s-a înțeles și acceptat de *bietu' om* necesitatea unei perioade de privațiuni crâncene, dar nu să-i și vadă pe cei care l-au dus de juvăt în mizerie că rămân, în continuare, bine merți, ba încă unii, parecă agreeți de, ori chiar implicați în noua guvernare, fie

ca, vezi Doamne, specialiști indispensabili, fie ca mari oameni de afaceri, spălându-și murdăria cu niscaiva pomeni culturale potrivit rețetei clasice a satrapilor care citoresc biserici. Or, monitorizarea inițiativelor politice recente, cu deosebire cele ale tandemului Președinte-Guvern, evidențiază, dacă se poate spune așa, o curbă ascendentă cât privește manifestarea intenției eradicării tuturor premiselor unei *resurecții pe mâna to'arășilor*. Astfel, deși probabil că nu în totalitate, guvernării au ajuns totuși să controleze, precumpănitor, centrele vitale ale puterii Statului, sau, folosind încă jargonul marxist, de la Gramsci citire, au fost eucerite «aparatele forței» și «aparatele ideologice». Chiar dacă la Justiție mai e mult de *lucru*, chiar dacă la SRI și la BNR nu s-a rețezat încă moțul, chiar dacă în toată administrația de stat mai fojgăie o mulțime de „șobolani”, chiar și dacă la TVR în **Jurnalul** de luni 17 martie o fătucă, care interpretează cu simțire multă știrile, a pomenit fără să elipsească despre - citez, că e de răs'u curcilor - **Constituția engleză!** Adică s-ar cam arăta că prea mult nu mai este până când partida va fi jucată. Ceea ce și indică însă imanența momentului/perioadei critic(e) când Bestia, abia acum rănită într-adevăr mortal, va zvâcni periculos. Mai rămâne dară de văzut care va fi reacția *to'arășilor*, nefiind deloc excluse orice fel de mânării, exploatându-se, pe cât posibil, prin toate mijloacele, oricât de mârșave, necazurile și suferința unei populații în mare parte ajunsă, adică împinsă, aproape dincolo de hotarele rațiunii.

Deși! Deși tragedia albaneză impune circumspecție în adoptarea acestei aprecieri.

Fără a mai pune la socoteală că și în PNT-cd se *aud* din când în când voci tare ciudate...

Cu un ministru de „gen Pampers” nici nu e de mirare.

Un eveniment editorial

TRILOGIA MIRCEA VULCĂNESCU

Cele trei masive și elegante volume tipărite sub purtarea de grijă a Editurii Eminescu înglobează trei secțiuni ușor de distins din opera unuia dintre cei mai mari gânditori-martiri ai neamului românesc; este vorba, în primul rând, despre o sumă de scrieri deja cunoscute (**Ispita dacică, Omul românesc, Dimensiunea românească a existenței, Existența concretă în metafizica românească**), apoi o serie de portrete ale unor personalități culturale de la noi și de pe alte meridiane (**Dan Botta, Vasile Pârvan, Eugen Ionescu, Sabin Popp, Dante, Leon Bloy, Debussy, M. Scheller ș.a.**) și, în fine, sunt publicate conferințele lui Mircea Vulcănescu (dintre care unele apărute - prin străduințele lui Marin Diaconu - în revista **Viața Românească: Paradoxele vieții spirituale moderne, Note asupra determinismului, Logos și eros în metafizica creștină, Organizarea muncii intelectuale, Pregătirea profesională a ziaristului ș.a.** Un miezos cuvânt înainte semnează Constantin Noica (text tradus și în engleză, franceză și germană)).

Inițiativa Editurii Eminescu este o inițiativă de zile mari, cititorul zilelor de azi putându-și face o imagine exactă despre una dintre cele mai percutante gândiri interbelice, gândire care, din păcate, și astăzi este supusă unor interpretări voit deformatoare, „corifeii” (puțini, dar existenți) ai tendințelor mistificatoare continuând linia ideologică de tristă amintire susținută blamabil de un Crohmălniceanu și de alții ca el.

Ernest Bernea, TREPTELE BUCURIEI

Iată o mărturisire de credință a filozofului, mărturisire care constituie cheia de boltă a întregului volum de esuri: „Să lămurim acum și să îndepărtăm confuzia ce se face pe de o parte între bucurie și fericire, iar pe de alta între bucurie și plăcere; este aici un abuz al limbajului de toate zilele. Ca noțiune, bucuria aparține mai mult moralei, iar fericirea e o noțiune metafizică. Ca realitate, bucuria este legată de viața noastră istorică; este însăși esența, floarea ei atât de căutată. Fericirea, însă, este legată de credința într-o viață de dincolo, lume stabilă, aceea a permanențelor, și că ea poate să fie trăită într-un alt ciclu al vieții. În acest fel, ca o urmare firească, bucuria există în timp, pe când fericirea există în afara timpului, în eternitate”.

Bucuria de a fi în lume, de a cunoaște, de a crea, de a fi pur, de a fi împreună, bucuria plenitudinii, bucuria dăruirii, toate conducând la deslușirea **sensului afirmativ al vieții**; aceste bucurii sunt lămurite prin prisma unui iluminat, care poartă în străfundul ființei sale ceva din duhul evanghelic. Despre caracteristicile gândirii lui Ernest Bernea scrie inspirat, în prefața volumului, Pan M. Vizirescu: „E plină de sens moral, urmărind peste tot triumful binelui. Ar fi o repunere a omului în slujba adevărului, ceea ce constituie astăzi o condiție a salvării din dezastrul pe care și-l pregătește. Fără semeție, dar statornic într-un curaj misionar, filozoful român, pătruns până în ultima fibră de credința neamului său, îi închină, prin sensul gândirii mărturisite, un adevărat imn de slavă. Îi aparține întru totul, și ca structură sufletească de profundă identitate și ca pregătire în contact cu satul, și ca atitudine față de problemele și întrebările istoriei noastre. De asemenea, și prin apartenența la mișcarea generației sale vizionare, cu jertfele ce le-a dat și împărțirea martirajului neamului nostru prin pușcăriile comuniste. Toate acestea fac din Ernest Bernea modelul de creator de cultură și filozofie românească”. (Volumul este editat de către editura AGORA (Iași), în colecția **În duhul adevărului. Crez și mărturii**. Preț: 3500 lei).

Mircea Rebreanu, OPȚIUNILE ISTORICE ALE ROMÂNILOR

În aceeași editură ieșeană (AGORA), apare și volumul de analize socio-istorice al lui Mircea Rebreanu. Cine este autorul ne lămurește un extras din revista canadiană „Semnalul”: „Lumea juridică din perioada celui de-al doilea război mondial își amintește nostalgic de Mircea Rebreanu, eminentul magistrat de o nedezmințită afabilitate, dând toată atenția nevoilor împriecinaților, privind mai mult omul din boxă decât pe cel din dosar, întotdeauna zbuciumat de gândul și dorința de a fi drept în lumea dreptății”.

Credincios dictonului **Quot capita, tot sensus**, fiind convins că nu există, deci, un singur adevăr infailibil, Mircea Rebreanu realizează o versiune a multor peripeții și a unei îndelungate experiențe din decursul unei vieți. Din cele scrise până acum s-ar putea deduce că avem în față un volum de memorii; nimic mai fals: cartea este, în totalitatea ei, un lung și chibzuit recurs la istoria Românilor, în scopul reasezării acesteia în semnificațiile ei firești, neamsluite. Iar, mai apoi, pe temeiul respectivei reasezări, se încearcă deslușirea a ceea ce ne așteaptă ca neam, sau, mai bine spus, cam ce anume ar trebui să facem și ce anume să evităm pentru a ne îndepărta de spectrul unei noi perioade de dezastru.

Riguros științifică, dar și nimbata de sentiment, **Opțiunile istorice ale Românilor** este, de fapt, o culegere de esuri istorice realizate cu instrumentele unui bun beletrist. (5500 lei).

Paul Goma, GARDĂ INVERSĂ

Editura Univers publică, în colecția dedicată scriitorilor români din exil („Ithaca”) romanul cu evident caracter autobiografic, scris între 1973 și 1975, în care controversatul Paul Goma mărturiseste și transfigurează o experiență existențială emblematică pentru condiția creatorului nesupus cu îndărătnicie unui regim repugnat. Alternând relatarea crudă cu un umor de aleasă factură, trecând de la portretul individual la cel colectiv, vituperând și sondând meandrele psihologilor deseori aberante, Goma înfierează nu atât un regim, cât, mai ales, o serie de lingăi ai comunismului valah, care lingăi, vai! aparțin intelectualității. lumii creatorilor și care vor avea de ce să roșesească privindu-și profilul bine crochiat de acest „Soljenitîn român”, mai puțin profund, dar infinit mai acid decât „omologul” său rus. Surprinde în Garda inversă tehnica narativă, cu totul alta decât cea cu care ne obișnuise Goma până acum, este o tehnică a mozaicării, cumva cinematografică, o tehnică a alternărilor, personal îl prefer pe Paul Goma din romanele de un realism robust, crud, aproape bolovănos, dar știu că nu cum scrie Goma este important, important este ceea ce scrie.

Driek van der Sterren, PSIHANALIZA LITERATURII. OEDIP REGE, (Editura TREI 1997, p.n.)

Prefața semnată de Anna Freud lămurește îndestulător asupra liniilor de forță ale acestei excepționale lucrări; aflăm că „spre deosebire de unele studii anterioare pe aceeași temă, autorul nu-și restrânge munca de interpretare la conținutul mitului lui Oedip și revenirea acestui motiv în relația triunghiulară a copilului mic cu părinții săi. De asemenea, el nu face lumină doar în privința semnificației tendințelor inconștiente care, în dramele lui Sofocle, ca și în viață, stau la baza tuturor acțiunilor conștiente; el arată și că Sofocle atribuie personajului său dramatic mecanisme psihice care, după experiența noastră analitică, stăpânesc viața sufletească a fiecărui om. El ne relevă că eroii tragediei antice, la fel ca oamenii din zilele noastre, au de suferit de pe urma conflictului fără sfârșit între dorințele instinctuale inconștiente și atitudinile de apărare conștiente; că năzuințele lor refulate încearcă să se exprime în vise, fantezme, profeții și acțiuni simbolice; că apar sentimente de vinovăție apăsătoare, indiferent dacă impulsul interzis se limitează la gândire sau dacă acțiunea interzisă este executată numai sub o constrângere impusă de condiții exterioare; că individul încearcă să își liniștească supraeul sever, deci conștiința sa, printr-o crudă autopedeapsă. În fine, ni se arată că - în dramă ca și în viață - tendințele sexuale reprimare și dorințele agresive criminale se impun în mod tragic, cu ajutorul acelorasi atitudini care inițial au fost destinate reprimării lor.

Ceea ce oferă dr. van der Sterren în analiza dramei lui Sofocle nu este nimic altceva decât o descriere convingătoare a veșniciei lupte a omenirii cu cerințele niciodată potolite ale vieții ei instinctuale”.

Traducerea din limba germană și notele sunt asigurate de către Georgeta Mitrea; cuvântul înainte la ediția română aparține lui Herbert Hommes, iar postfața lui Vasile Dem. Zamfirescu reprezintă un veritabil studiu critic.

anticariat

Jakob Julius David, ERZÄHLUNGEN AUS MÄHREN, Berlin, Deutehe Bibliothek des Ostens bei Nicolai, 1994

Pentru Ștefan Zweig, Jakob Julius David (1859-1906) a fost „unul dintre cei mai buni poeți ai Austriei”. În fascinatele sale **Povestiri din Moravia**, David immortalizează oamenii acestui ținut, adevărata sa patrie. Germanistul praghez Jiri Vesely, editor al volumului, prezintă în postfața cărții o imagine a autorului evreu, în a cărui casă părintească din Hranice domnește stilul german de viață, descrie atitudinea povestitorului față de poporul ceh, de care se simțea intim legat.

Povestirea principală, intitulată **Hanna**, descrie iubirea unui pictor față de tânăra fată cu acest nume și se referă la pictorul morav din Joza Uprka. Volumul are o supracoperță cu o imagine a „**Muzicanților din Hroznova Lhota**”, cunoscuta lucrare a pictorului Joza Uprka.

Karl Emil Franzos ERZÄHLUNGEN AUS GALIZIEN UND DER BUKOWINA, Berlin, Deutsche Bibliothek des Ostens bei Nicolai, 1994

Tot în seria **Biblioteca germană a Estului** a apărut un foarte interesant volum de **Povestiri din Galizia și Bucovina**. Editarea lucrării se datorează austriacului Joseph Peter Strelka, profesor la Universitatea Albany, din statul New York. În nucele sale, povestitorul evreu descrie, cu vervă și pitoresc, viața și ocupațiile rutenilor, polonezilor, ungarilor, evreilor, românilor și germanilor într-un ținut în care toți au trăit în armonie, cel puțin o perioadă de timp (mai ales la Cernăuți). În postfața volumului, Joseph Peter Strelka scrie: „Slavă Domnului, Franzos n-a mai apucat să vadă cum în locul împlinirii visului său din tinerețe - înțelegerea reciprocă dintre germani și evrei - evoluția istorică a dus în cele din urmă la dezlănțuirea unui atare fanatism din partea iubiților săi germani, înecat aceștia au ucis în lagărele de exterminare în masă pe toți evreii, asimilați sau neasimilați...” (**Anticariatul Scala; ambele volume costă 15.000 lei**)

PETRE STOICA.

PRIMA STAȚIE - PARADISUL!...

Tropotul cailor se îndepărtează
manevrele de toamnă vor rămâne în amintire
ca un murmur de ape sub văzduhul molifților

peste liniștea scarbădă din ținutul vostru
așterne curând ninsoarea decizia albă
va condamna bolboroseala nimicniciei legile
comedianților umflați cu drojzii balcanice

sub privirile îngerului justițiar

tropotul cailor se îndepărtează inima
presimte dreptatea anotimpului care acoperă
rușinea ținutului vostru

(Finalul manevrelor de toamnă)

Cum numitul poet Petre Stoica (autor de prim raft al liricii românești) nu prea se arată la televizor și nu are deci notorietatea gălăgioasă a lui Mircea Dinescu - nu-i rămâne decât să-și trădeze verva polemică (laolaltă cu celelalte ingrediente speciale ale poeziei sale) în cărțile pe care le scrie. Și nu i s-ar putea reproșa artistului că, astfel transcrie - adică așa cum se prezintă ele în cel mai recent volum publicat - poemele ar pierde ceva din percutanță, fără a mai vorbi de substratul rafinat-ironic al parabolilor din culegerea „Manevrele de toamnă”, care ajunge întotdeauna intact la cititor.

E adevărat că trebuie să te fi dat întrucâtva deliciilor poeziei nobile ca să deguști în toată savoarea lor astfel de suple exerciții de retorică, pe muchia cea mai ascuțită a sarcasmului:

„Conform unei tradiții milenare/după fiecare manevră de toamnă/scade numărul iepurilor în timp/ce crește numărul orbilor/scade numărul puritanilor în timp/ce crește numărul ciuper-cilor//toate scad și cresc în funcție de viziunea/păduchilor din blana cocoșatului/pe cumpăna țării//neschimbată rămâne doar pofta părăsoanelor/omizi de noblete balcanică”. (După fiecare manevră de toamnă).

Prozodic, poemele au o structură cunoscută la Petre Stoica: adică acel lirism - fabulă, din care nu lipsește - tranșantă - morala și din care, așadar, nu se poate cita fragmentar. Așa se explică de altfel și coeziunea de invidiat a volumului în discuție, în interiorul căruia nici o piesă nu suportă permutări.

Versurile sunt, fiecare considerate separat, „manevre”, într-o partitură precis orchestrată, alcătuind nimic altceva decât marșul triumfal al Apocalipsei.

Se scufundă o lume în poezia de acum a lui Petre Stoica, iar peste naufragiul ce plutește, cel mult, surâsul machiavelic al celui care nu-și pierde, totuși, speranța că o alta mai bună se va ivi: „bubue pâlăriile toate se înclină în fața/artei de-a învălui realitățile noastre șlefuite/de mълuri prin secole”. (Bubue pâlăriile).

Uneori, această așteptare crispată, care seamănă leit cu o veghe beckettiană, (când Godot se lasă într-atât așteptat), e rostită la plural, parcă pe un ton participativ, de cor antic: „așteptăm o generație mai puțin somnoroasă/așteptăm o recoltă de narcise auten-

tice/așteptăm un timp/care să aibă culoarea și sensul timpului//așteptăm o bătrânețe surâzătoare/și poeți cu o voce limpede”. (Așteptăm).

„Autenticul!” iată sintagma, căutată cu îndârjire de atâtea dintre „manevrele” poeziei lui Petre Stoica, dar fiecare asemenea demers e un rateu strălucit, într-un univers de surrogat: „după atâtea înmormântări după/atâtea îngenuncheri și izgoniri rușinoase/timpul este măsurat cu unități de igrasie/exigență conservată între vrejuri uscate”. (Inutil).

Intr-un atare spațiu în derivă, înălțurul căreia „doctoranzii unei noi ere/construiesc adâncirea ruinei”, calitatea de martor e ea însăși erodată („suntem vameși la granița/dintre somn și nimic”), într-un balans precar la granița cu neantul. Nici nu poate fi vorba de energii vitale într-un asemenea peisaj, de aceea - de remarcat - conștiința poetului e singura tresărire lucidă, sub „ghețarul cărților”, în „orașelul vlăguit”.

Geografic vorbind, tot acest câmp al „manevrelor de toamnă” e izolat, regionalizat, provincie pustie, „localitate de frontieră”.

De aceea s-ar putea spune că poemele din volumul lui Petre Stoica transcriu scrâșnind cronica unui spațiu fără memorie.

Palimpsestul e la modă aici, dacă nu cumva pofta de a mai scrie ce-au scris alții, ori de-a te întreba ceea ce și alții s-au întrebat - îngheață într-o lume organică: „Ar fi atâtea întrebări de pus//dimineața la cinci fără cinci/navetiștii urcă în vagoane măloase/readorm vorbesc în somn/habar nu au câte întrebări ar fi de pus/capetele se clatină fructe gata să cadă//coboară unul câte unul lăsând în urmă/sucuri acre foșnet de oase//și ar fi atâtea întrebări de pus”. (Fructe coapte gata să cadă).

Ai fi gata să crezi că asemenea cumintenie și ignoranță însoțită numai în rai se mai află și că acesta e chiar raiul, dacă un poem precum Râd și fumează, în tușe groase, grotești, n-ar demonstra exact contrariul: „râd și fumează râd/și râgâie cu ferveare//treptat berea se tulbură/sub aburii căscatului//și deodată noaptea/coboară în testicolele lor transpirate.”

Daniela Zeca

aurel rău

La capătul unei scări lungi.
Sunt amândouă de lemn și
urcând mi-e frică
să nu alunec scara
cum ure pe fuștei.
E lume probabil jos
sau era într-o vreme
până ce s-au stins.
Când brusc perspectiva se schimbă:
sunt de-acum sus
și scara lungă e răzimată ușor
și mi-e frică
să nu se
urce
la mine cineva.
Apoi din nou mă tem: să nu cadă
scara,
și să rămân acolo, aici.
Și mă întreb ori sunt întrebat
de ce trebuie
să fie acestea toate.
Această, cum să-i spun, întâmplare în care ești
singur.
Un vis de groază
O spaimă percepută în vis.

Dochie

Sculptura
pe care mi-o face
luna martie

- Taci cioară
prin „lire de martie” -
într-un vișin lâng-o terasă

o lustră
din stalactite
care lin picură

- Ce orgă
de lumânări întoarse

Ce steag de mire
să mire
să se desmire! -

numai mie
în toată vraștea de grădini
suspendate

cadou

De pe când trăim

Lupa

De-acum îmi stai,
un rotund bodigard,
în preajmă
Nu te mai retragi în sertarul
unde te-am pus
de când te-a adus cineva de ziua
mea,
pe post de bibelou
pe-atunci.
Stai
și mă privești...

vești...

Lupoaică

dintr-un clar de pădure
tainic -
legenda Romei,
istoria poporului român,
dăoi.
Ce inele
descreșteri în noapte.
Cum plutim
cu ochii deschiși
ca o mare peste epave;
ca un iezer
pe plăci continentale.
Mâner.
de-nșfăcat din cer Orientul.
De-acum nu te mai duci
de pe masă.

Bărăgan heraldic

Ciulini
care se mai țin
Și
țin Bărăganu-n mâini
Ca și noi

*

Bărăgan
masă dreaptă
cu grâu pe ea
Ci să-nchini
murgului...

*

Razna
prin Bărăgan
Noapte
Și semilună
Dar Silistra!

*

Dimineață
de ceață
Eh visând la
dropia
soarelui!

*

Dunăre
apă tulbure
Ziua scade
pe cei
Călărăși

*

un
plop
uscat

lung

vast

Oglindă

sufletului
nostru
pe cer

*

Și Stația
„Bărăgan”
Unde dorm
o noapte
cu stelele

Arc

Cât de frumos ar fi
frați europeni
din Ardeal până
în Ardeni

dacă de plaje lungi
de iridiu
nu s-ar vrea-n Roma
Ovidiu

Dacă mi-ați da
ce prin timp mi-ați luat
din Marx
în Ponțiu Pilat

Cât de frumos ne-ar sta
briți și gali
ca-n moarte
în viață egali

dacă pe plaje-n Lund
de iridiu
n-ar fi doar text
Ovidiu

Dacă din Ulm până în
Galați
n-am fi tot Alpi
Carpați

Dacă la porțile
Răsăritului
n-ar râde
rochia scitului

O cetăți o castele
O casele mele
în Spania
printre stele

Zână pe zebra

Sânii-i se scutură
la orice pas

Doamne,
acest taifas...

Și conștiința
la fiecare pas
că ești
doar ei.

Și să fim egali...

Visul - le rêve

Doamne, visez. O cutie-n văzduh

DEPRESURAREA SINELUI

de GEO VASILE

Titlul acestei cărți de poezie este din start sugestiv pentru o anume stare de fapt a condiției existențiale. A unei anume condiții existențiale, negativitate nu atât de înaintarea în vârstă a autoarei, cât de conștientizarea dramatică a relației om - Creație, om-realitate, om-sine. Depășind etapele lirismului metaforizant și luxurianța impresionistă, marcate de cărțile sale din anii '70-'80, Anais Nersesian se situează prin acest recent volum în prima linie a poeziei românești actuale, dincolo de promoții și generații, intrate sau ieșite din legendele metropolitane. „Cu fața la zid” denunță surparea utopiilor și ideologiilor, a convențiilor și echilibrelor, pe cât de false, pe-atât de pernicioase pentru felul de a fi în lume ca persoană, în numele unui ideal suprafiresc.*

„Lup singuratic” printre poeți, Anais Nersesian oferă când și când mari surprize de solitudine, cum este și cazul în „Cu fața la zid”. Actor și vizor al unui recital extraordinar, poeta renunță la faimoasa „feminitate” a poeziei feminine, surprinzându-și cititorii printr-o radicală conceptualizare a demersului liric, susținut cu fâșișă, premeditată virilitate. Poeta se exprimă tot timpul la modul generic masculin, transgresând romanțioasele bariere de sex. Dacă există o dualitate, ea nu ține de aparența anatomică. Imaginea romantică a celui globalizant, trăind în cea mai mirifică, recte convențională dintre lumile posibile, este nu numai lovită de nulitate, ci și primejdios de falsă. În timp ce ipostaza convențională a celui digeră inventarul alexandrin al unor superbe metafore inactuale, nimeni nu știe, scrie poeta, „că în noaptea sângeroasă din mine/se lapidează îngeri/se execută speranțe/seucid micii/se torturează/se se îngroapă adânc o arhivă de crime”

Lupta cu sinele prin cunoașterea și recunoașterea lui drept adversar sau protagonist al unui alt fel de a trăi, pare să constituie nucleul acestei partituri antologice. Înțeleștarea pe viață și pe moarte cu cuvântul ce exprimă adevărul are mărșia și tragismul existențial specific marilor expresioniști europeni: „Răcoarea și timpul/și cioburi de ulcele/ieșirea în ring/într-un coloseum de gheață./talpa unei ghetete călcându-mi pe față/și degetele ineleștate pe zăbrele”. Starea de extaz, devenită lașitate pur și simplu, este total inadecvată evadării din „carnea lumii”. Evadarea se impune cu ori ce preț, inclusiv cu cel al morții, motiv ce adie majoritar prin poemele acestei cărți respirând, în chip paradoxal, o maximă intensitate vitală. Dovadă poemul „Până la ultimul strigăt” în care stegarul nu poate fi doborât decât de stihia sfârșitului de lume, iar nu de moarte. Însuși îngerul păzitor al omului suspină neputincios față cu răstignirea în serie a ființei: „Ne frâng cerbicea gheare de oțel/Șoimi jumuliți ne picotesc pe umăr/și toți purtăm pe brațe câte-un miel/și toți avem un chip la fel/Lumina falsei noastre străluciri/se-adună în morminte fără număr”. Litania atinge culmile sarcasmului tragic, în printr-o desăvârșită, bacoviană val-

orizare de efecte semantico-fonetice „Pe spițele roșii”. Doar un mare actor ar putea recita acest poem de o tristețe fizică, absolută: „Atâta înșelăciune, și frig, /într-un oraș îmbolnăvit/de fericirile promise/moarte deodată cu clipele ucise/descompunându-se aerul fetid/Roata sapă rid după rid/în carnea din care fâșnește/sângele îngroșat și acid/Un scârțâit ce te înnebunește/Țeasta încununată cu sârmă ghimpată/se umflă, pleznește/Geamuri sparte/o groapă/o lopată/și nimeni nu aude când urlu/ori când strig./Și chiar de-ar auzi nu se clintește/zidul din care fiecare/de viu e zidit”. Evadarea din blestemul Zidirii de viu, din ipostaza „Cu fața la zid” sau „Cu fața lipită de scânduri”, este ultimul gest eroic de dinaintea morții cu care poeta instaurează un dialog fâșiș și chiar negociază numind-o când Oarba, când Bătrâna cu vreascuri când Secera lumii necruțătoare. Mișcându-se cu egală virtuozitate pe felurite registre și cote stilistice, între diafan și teratologic, între apolog și elegie, între balada cultă și ritmul și escul popular, Anais Nersesian oferă în acest volum mai multe poeme excelente despre condiția poetului. Eroică, delirantă și sacrifi-

cială, în ciuda decăderii sale în iestină lanfaronadă. Frizând uneori grotescul, când nu-și recunoaște limitele „de sânge lanced și jalnice oase”, poeta izbutește în „Ochiul și privirea” să califice sâmburele fenomenologiei lui Husserl, actul, gestul, creatura gata să fâșnească, din arcu săvârșirii sau întâmpinării propriului destin. Eternizarea în clipa de dinaintea săgetării imboldului primar echivalează cu însăși negarea morții. A împrejmuirii circulare în zid. Ființa care face priză la zid atinge, în versurile poetei, paraoxismul: „m-am întărit în zid/ca zidul în iarnă/învelit într-o scoarță pietroasă/de ger/în spatele zidului/e oare primăvară/sau o întindere necuprinsă/de fier?” Într-un peisaj de vîprie apocaliptică sau de bălci de periferie, se consumă psihodrama declinului. Un nefiresc simț al concretului, detaliului și portretului se îngemănează cu baroce efecte de metafizică a deconului: „apa șiroia în cascade/corăbii de frunze pluteau pe asfalt/femeia și ploaia alergau împreună/prin curți părăsite/sub turnul înalt/din care moartea cu coasa/ieșea la ore exacte/tăcând pe mireasa”. Iminente entropie universală dă semne și semnale, cum ar fi acest furibund stihial erotism al sfârșitului de lume prin focul diseminant de fiara biblică. Secvențe premenitorii ale pomenitei entropii se derulează în „Alunecare”: „am văzut toporul ascuțindu-și fierul/pe limba înroșită de cremene/și înăuntrul cremenei am văzut/urma copitei de faun în toamnă/în cealaltă parte a lumii/femeia de flori s-a împușinat/s-a chireit (...)”. O rafinată receptare plastică a abstracțiunilor conturează păstos și sugestiv dematerializarea apocaliptică a lumii: „Timpul, limba și-o înghite/Peșterile cu lemuri/caseă boturi negre-n clipe” (...) „Oasele se-adună-n diguri/cerul tremură de friguri/și din el poluă cu broaște/peste lumea spăreuită/care viață nu mai naște”. Îngemănarea a două registre, eteric și anatomic, dă naștere la bijuterii lirice, gen: „Toți urmând o nălucire/de rotunduri de potire/arcuind o coapsă plină/de nevastă și vecină/ori o fesă de crăiasă/ori o față de mireasă”. Metamorfozele lunii psihanalizate ca sursă și mreață a obsesiei lunaticilor, fac dovada virtuozității poetei, la fel de iscusită în a aborda sideralul, stihialul sau heraldicul. Ca poet total, Anais Nersesian nu pregetă să-și violenteze publicul prin artificii de dramatizarea sublimului în epigonice, decăzute imagini exhibiționiste.

Prin recitalul „Cu fața la zid”, Anais Nersesian oferă cea mai bină carte din cariera sa poetică și poate cea mai bună carte a anului 1996. De care juriul URSS nu va avea cum să nu țină cont, în ciuda faptului că poeta n-are cum să-și dezmintă discreția și dezinteresul față de publicitate, principii ce-au călăuzit-o pe parcursul celor trei decenii de la debut. Forța copleșitoare a inspirației poetei ajunsă la o răsruce est-etică, impune cu atât mai mult cu cât rafinatul cântec emis în cele mai diverse registre stilistice și prozodice, este ridicat la puterea maximei reflexivității.

* Anais Nersesian. *Cu fața la zid*. Buc. Ed. Arart, 1996. Red. Șt. Agapian. 112 p. Coperta și ilustrațiile Bogdan Lupescu.

LUCRARE DE CONTROL

VREO DOUĂZECI DE MINUTE, CAM ATĂTA MAI RĂMĂSESE, până la sfârșitul orei. Nici nu era decât o dirigentie, ca oricare alta, ceva care-și găsește locul în orar o dată pe săptămână, pentru că trebuie să aibă și ea un loc undeva. Prin urmare, se putea foarte bine ca și elevul ăla, care fusese dat oricum absent încă de la începutul orei, să mai aștepte douăzeci de minute să intre la ora următoare. Dar atunci a ținut el, neapărat, să intre și de la capriciul ăsta de o clipă s-a declanșat apoi totul. A deschis ușa clasei larg, atât de larg încât i-a scăpat clanța din mână și deodată s-a pomenit în cadrul ei, surprins el însuși de priveliștea prea brusc apărută. Cine știe la ce s-o fi așteptat el, în locul acelei săli pline de capete și de priviri contrariate, descoperite toate ca la ridicarea unei cortine. Surpriza, de fapt, era reciprocă sau, și mai bine zis, era generală. Nu numai clasa rămăsese de-a dreptul interzisă, incapabilă de vreă reacție, și nu numai colegul lor încrămenise în cadrul ușii, ca ținut într-o ramă de tablou. La catedră, diriginta, debusolată și ea, căuta să-și facă simțită prezența, să restabilească pe cât posibil ordinea, însă nu prea era nevoie de așa ceva. Cele câteva chicote și exclamații, spontane, se speriaseră de propriile lor ecouri și se gătuiseră tot așa, spontan. Își dăduseră seama cu toții, diriginta și elevii, că noul venit era pur și simplu beat. Atât era de beat, încât intrase dintr-o teribilă greșeală pe ușa clasei.

De-acuma, dacă tot intrase, nu mai putea da înapoi sau cel puțin așa și-o fi închipuit el. A pornit-o deci, cu mersul ăla care vrea să demonstreze tuturor echilibrul și siguranța, către banca lui, situată undeva pe la mijlocul clasei. N-a mai ajuns însă până acolo. Rămăsese și ușa deschisă, în urma lui, numai că nici înapoi nu voia să se întoarcă. S-a oprit, într-adevăr, înaintea clasei, pe terenul aflat între catedră și primele rânduri de bănci, dintr-un alt motiv însă. Până să-și dea cineva seama ce va urma, până să fi putut interveni cineva, s-a și lătit o băltoacă urâtă, mirositoare, la picioarele lui. O duhoare greu de suportat s-a răspândit imediat în întreaga sală. Mai mult decât atât. În sfârșit, acum elevul arăta de-a dreptul eliberat, încântat întru totul de isprava sa. Își plimba privirile rătăcite când înspre picioarele sale, când înspre colegi și se hlizea ca la teatru, prostește. Tot acum au luat naștere și cele dintâi reacții mai consistente, de revoltă - de spaimă - de scârbă, dar era totuși prea târziu. Ceea ce se mai putea face s-a făcut, oricum, așa cum o cereau împrejurările. La solicitarea dirigintei, doi dintre băieții, mai solizi, și-au oferit ajutorul pentru a-și conduce colegul la cabinetul medical. O fată a fost trimisă după femeia de serviciu, ca să șteargă mizeria de pe dușumea. Cum altceva, deocamdată, nu prea mai era de făcut, incidentul a fost considerat închis.

Incidentul, în sine, poate că da, dar urmările sale de-abia de atunci încolo aveau să se năpustească, de pretutindeni, și să capete, cu timpul, alte dimensiuni, cu totul imprevizibile. Deja se porniseră zvonurile și șușotelile și comentariile cu voce joasă, toate curioase să vadă cum vor evolua lucrurile. Nici n-ar fi putut avea cineva pretenția să fi rămas ascunsă povestea, numai că și-n aplicarea unei pedepse se poate proceda cu mai multe măsuri. Pentru manifestări de felul ăsta, regulamentul școlar e de o limpezime necruțătoare: ex-ma-tri-cu-larea. De pe margine, galeria, curioasă la culme, probabil exact așa aștepta și de-abia își mai stăpâna fierberea. Diriginta s-a gândit, însă, să

dumitru matală

nu ceară tocmai pedepsa capitală. Mai era corigent la trei materii, nefericitul, avea toate șansele să rămână repetent, era prea de tot - o repetenție plus o exmatriculare. S-a gândit așadar să propună doar o medie de patru și la Purtare, ea și cum ar fi fost încă o corigență, pe lângă celelalte trei. Nu putea șterge nici ea, cu totul, întâmplarea din amintire, deși tot ea o socotise mai mult ori mai puțin încheiată. Poate chiar ar fi și făcut-o, până la urmă, dar era limpede că toată școala, elevii și profesorii, fără să știe nimeni nimic, aștepta ceva de la ea. Se simțea de fapt împinsă, în-brân-ci-tă din toate părțile, de o nedefinită presiune colectiv-inocentă.

Când i-a prezentat apoi directoarei referatul în cauză, pentru a-l înainta, la rândul ei, consiliului profesoral, o surpriză de mari proporții i-a sărit înainte, de netrecut. Aproape că nu-i venea să creadă ce i se spunea, paralizată de surpriză cum era. Nu numai că nu știa nimic nici ea, directoarea, însă nici nu voia să audă ceva. Ba chiar era nedumerită, ușor intrigată că diriginta venea la ea cu o asemenea propunere. După știința sa, băiatul avea, într-adevăr, o situație nu tocmai strălucită, dar ea să-i scazi și nota la Purtare, pentru atâta tot, i se părea cam exagerat. Ea, ca directoare, n-avea cum aproba o asemenea cerere. Zadarnice au fost încercările dirigintei de a o lămuri că nu corigențele erau, nicidecum, în discuție. La mijloc era gestul ăla, de huligan, întreaga comportare tocmai din ora de dirigentie, pentru care avea, la urma urmei, și niște martori: femeia de serviciu, doctorița liceului și toată clasa a unsprezecea, dacă era nevoie. Spera să nu fie nevoie de martori, totuși.

A, da, despre asta aflase și directoarea câte ceva. Îi povestise femeia de serviciu tot incidentul. I se făcuse rău băiatului, mâncase ceva ce nu-i priise, săracul, așa că s-ar fi putut întâmpla oriunde ceea ce s-a întâmplat acolo. Nu trebuia să se formalizeze pentru atâta lucru. De-a dreptul uluită, diriginta s-a dus ea însăși la femeia de serviciu, care i-a confirmat în întregime ceea ce

știa deja de la directoare. S-a dus atunci și la doctoriță, la cabinet. Își amintea și doctorița de cazul ăla, într-adevăr. Elevul mâncase o prăjitură alterată, de-acolo se produsese toată reacția. Tot era bine că se rezolvase și așa, fiindcă s-ar fi putut ivi cine știe ce complicații. Mai rămăsese doar un singur lucru, să-și întrebe și clasa, numai că nu voia să dea chiar asemenea proporții cazului, tot ea. Nici nu-i trecea prin minte că avea să facă și asta, foarte curând.

De felul ei, directoarea trebuie să fi fost o femeie mai săracă cu duhul. Ar fi cea mai potrivită remarcă cu privire la caracterul ei. Mai era ea, ca directoare, și cam abuzivă și cam autoritară și cam insolentă cu profesorii, dar astea erau calitățile sale profesionale, ca să zicem așa. Ca femeie era numai proastă. După revoluție se căutaseră, firese, oameni necompromiși politic, adică nevieciați de regimul celălalt, însă, fuseseră recrutați dintre cei ce se înfingeau acum înainte, dintre carieristi de modă nouă. Se considera pesemne că, de vreme ce pătrundeau mai în față, se re-mar-cau, deci erau și capabili, confuzie care se comite de altfel întotdeauna. Proastă deci, cum era, pentru că altfel n-o putea numi, directoarea a făcut o greșeală: le-a adus incidentul la cunoștință și părinților. I-o fi și chemat în ajutor, asta n-o mai știa cu siguranță, dar oricum intervenția dovedea că nu prea era stăpână pe măsurile luate deja de ea, cu doctorița și cu femeia de serviciu.

Se mai dovedea, în felul ăsta, și că elevul pila directoarei, lucru pe care diriginta nu i știuse până atunci, în schimb îl știuseră foarte bine toți ceilalți profesori, galeria care tropăia pe margini, nerăbdătoare să vadă ce se va petrece mai departe. Mai târziu avea să afle și ea nu numai că elevul era transferat aici de la o altă școală, căci asta desigur o știa, dar și că totul se făcuse cu concursul generos al directoarei, tocmai pentru că dincolo avusese o situație școlară dezastruoasă. Un avantaj a existat, însă, și așa, căci în felul ăsta, măcar îi cunoștea și diriginta pe părinți. Mai încercase ea, și până atunci, îi căutase de mai multe ori la telefon, îi convocase la școală ca să le comunice că trebuiau să stea mai pe îndelete de vorbă, totul însă fusese zadarnic. Ei, de bună seamă, nu se simțeau cine știe ce datori să stea de vorbă cu diriginta, câtă vreme o puteau face cu directoarea.

Cel puțin înainte, până atunci, se știa una și bună sau, mă rog, una și rea, cum îți plăcea să o numești, dar era una singură. Te șantaja și atunci o clasă - o castă - o no-men-cla-tu-ră, poftim, ale cărei pile și privilegii te revoltau sau te-nuncheau, sau și una și alta, nu doar o dată. Trebuia mereu să ții seama ba de fetița lui cutare, ba de nepoata lui cutare sau de protejatul nu știu cărui demnitar. Însă nu erau chiar așa de mulți nici demnitarii, nici protejații, plus că pilele se puneau totuși cu o anumită discreție, cu o minimă decență, care păstrau cât de cât aparențele. Pe când acum, în-zilele-noastre, ca să zicem așa, fenomenul a căpătat proporții de-a dreptul alarmante. Câte partide, atâtea privilegii. Și toate pretind, au revendicări, toate, ea și cum ar fi tot o bătaie politică, și asta, de a căpăta cât mai multe favoruri; de a le cumpăra, mai bine zis, pentru că totul acum se face pe față, la vedere, cu o trans-pa-ren-ță totală. Nu mai există decență - discreție - scrupule, nu mai există nimic. Ori poate că da, numai că și ele se cumpără și se vând. E o afacere totul, o târguială generală, la sfârșitul căreia triumfă doar o singură idee: prețul. Unica noastră religie acum este banul, o dată ce lui ne închinăm, astăzi, cu toții. Și, din păcate, nici nu se opresc aici lucrurile, pentru că nu-i decât începutul, ăsta.

Deasupra tuturor profiturilor ăstora, prea mulți la număr și așa, se mai află niște privilegiați. Mai sus încă și mai solid instalați. Sunt așa-ziii revoluționari, cei care s-au nimerit, ori nu, printre participanții la cele două-trei zile de brambureală, atunci, dar acum au și ei drepturi - au pretenții - au re-ven-di-cări. Li se cuvint adică, de la sine, fără să și le ceară măcar. Ei sunt aceia cărora trebuie să le ghicești dinainte dorințele și

să le satisfaci până nu apucă să le ceară. Scutiri de taxe - de impozite - proprietăți gratuit acordate - terenuri - certificate - sporuri de venituri, toate sunt ale lor înainte de a mai apărea vreo lege, vreo fa-ci-li-ta-te, ceva. Aștia sunt adevăratele protipendadă a zilelor noastre, aristocrația revoluționară - nu sunt oare și ei tot o castă, o no-men-cla-tu-ră de tip nou? Dintre ei făceau parte și părinții elevului pomenit.

Au chemat-o la cancelarie deci, ei împreună cu directoarea, și i-au pus în vedere. Prin urmare n-au consultat-o, n-au întregat-o nimic. I-au pus în vedere să se astâmpere. Să fie cu mai multă băgare de seamă pe viitor. Altfel, ei au procedee sigure, metode de convingere verificate, la care vor apela fără întârziere. I-au și enumerat atunci câteva dintre metodele astea: Se vor lega cu lanțuri de porțile liceului; Vor face greva foamei pe treptele prefecturii; Ar fi putut aranja și-n Parlament, o interpellare. Cu presiuni de felul ăsta, re-vo-lu-ți-o-na-re, lucrurile s-ar fi putut opri aici, după părerea lor. I-au dat drumul înapoi, la clasă, fiindcă din timpul orei o chemaseră, bineînțeles.

A ripostat așa cum a crezut de cuviință și ea. S-a ridicat într-o ședință de consiliu și a dat în vileag totul, inclusiv amenințările primite fără martori. La masa prezidiului, directoarea făcea fețe-fețe și se sufoca, pur și simplu, de furie; n-a scos însă o vorbă. Le-a mai mărturisit celor din clasa că doctorița și femeia de serviciu fuseseră probabil amenințate, și ele, tot așa cum i se întâmplase și ei. Dar că mai avea, oricum, o clasă întreagă martoră, nu se mai petrecuse și incidentul între patru ochi, așa că ar fi putut oricând invoca și mărturia celorlalți elevi. N-ar fi vrut însă nici să ajungă până acolo, ca să nu amestece niște copii într-o afacere murdară. Se mulțumea deci să solicite consiliului profesoral o medie de patru la Purtare și cu asta considera că și-a căpătat o rezolvare normală tot incidentul. Au mai luat apoi și alții cuvântul. În primul rând au susținut-o profesorii de la materiile la care rămăsese corigent elevul. Alții au adus în discuție alte întâmplări, pe care până și diriginta de-abia atunci le afla. A fost întregat și directoarea dacă n-avea, chiar așa, nici o cunoștință ce element era elevul atunci când îi aprobase transferul. Ea, la prezidiu, fierbea de furie, n-a răspuns însă nici acum acuzațiilor. Ba mai mult, a trebuit să supună tot ea la vot acordarea notei de patru, căci în definitiv ea conducea ședința. Firește, propunerea a fost aprobată cu o mare majoritate de voturi. S-ar fi putut așadar afirma că diriginta câștigase partida. Sau cel puțin o jumătate din ea, prima repriză, fiindcă tot ea își exprimase speranța că întreg incidentul avea să se sfârșească aici. Lucru care nu s-a mai întâmplat însă.

La câteva zile după ședință, directoarea a chemat-o din nou, ea singură, de data asta. Ca să-i comunice că a fost invitată până la inspectoratul școlar. Adică, mai exact, i se spusese s-o ia de mână ea, directoarea, și ea s-o ducă până acolo. La care și diriginta a răspuns că ea nu-i o valiză, să fie luată și dusă de colo-colo. Și că, dacă inspectorul avea treabă cu ea, să facă bine și să vină el aici, la liceu. Nu era prea greu să-și dea seama și singură de ce fusese chemată. N-a dat curs, așadar, invitației și nici inspectorul n-a răspuns invitației sale, așa că nu s-au întâlnit atunci. Dar avea să aibă și prilejul ăsta, curând. O săptămână după ce a trecut și le-a căzut o brigadă pe cap; una frontală, cum i se zice, pentru toate materiile și toți profesorii, care seamănă cu o descindere polițienească. Dar asta când mai erau câteva săptămâni până la sfârșitul anului școlar și toată lumea se gândea deja la terminarea materiei - la repetare - la medii. Nu există perioadă mai complicată decât încheierea unui an, or, asta o știau foarte bine și inspectorii, fără discuție. Dacă vrei să prinzi

un profesor în culpă, acum e momentul să-i trimiți o brigadă din astea, frontală sau nu. La starea de dezorientare și de tensiune pe care oricum o găsești, se mai adaugă și panica și debusolarea profesorilor. Or, astea toate trebuiau să aibă o cauză sau măcar o vină ceva trebuia s-o poarte. Și, bineînțeles, un vinovat e lesne de găsit întotdeauna.

Ea, cel puțin, obiectul ei ieșiseră bine la inspecție. Îi venise la ore un inspector care o mai asistase și alte dați și care n-a făcut acum altceva decât să constate ceea ce constatase și alte dați. Dar asta nu prea avea acum importanță, în comparație cu cealaltă vină, mult mai mare, a sa. Pentru că, desigur, ea, diriginta, era singura vinovată de inspecția care le căzuse pe cap. Adică dacă n-ar fi pornit ea scandalul, inspecția n-ar mai fi venit. O crezuseră cu adevărat unii, de la bun început, iar treptat începeau s-o creadă și alții. Doi dintre colegi, cei de la două dintre materiile la care rămăsese corigent elevul, îi și șoptiseră, stingheriți, că îl trecuseră la materia lor. Îl examinaseră, îl re-examinaseră - îl trecuseră, până la urmă. Cel deal treilea nu-i mai spusese nimic, însă putea fi sigură că alesese și el aceeași cale. Nu mai era nevoie nici să-l întrebe.

Dându-și seama că rămânea de-a binelea singură, diriginta a apelat ea însăși la cea din urmă soluție. Le-a dat elevilor o lucrare de control, un fel de teză, cerându-le să-și spună părerea, cu toată sinceritatea, despre cele întâmplare în ora lor de dirigintă. S-ar fi putut aștepta, și totuși rezultatul a surprins-o nepregătită total. Aproape trei sferturi dintre elevi scriseră că, într-adevăr, așa s-au petrecut lucrurile: colegul lor mâncase o prăjitură veche și din cauza asta i se făcuse rău; de la stomac, adică. Mai rămânea, oricum, un sfert din clasă care ținea partea ei sau, mă rog, a adevărului. Bun și sfertul ăla, la urma urmei, având în vedere că aici nu mai dictează, ca pretutindeni, majoritatea și că oamenii onești au fost și sunt întotdeauna în minoritate. Câteva fete, deci, dar și câțiva băieți, tot au avut îndrăzneala să sară în ajutorul adevărului sau, mă rog, al ei.

N-a mai fost însă nevoie să folosească până la capăt ajutorul ăsta. S-ar putea crede și că voia să-i ferească pe cei câțiva copii neștiutori de posibilele consecințe de mai târziu, pentru că n-ar mai fi fost ea, pe urmă, să-i aperi. Fapt este că a ales, între timp, o altă soluție. La ședința de concluzii, necesare și ele după simulacrul ăla de inspecție, n-au fost aproape deloc aduse în discuție situații sau cazuri semnalate de brigadă. Cea mai bună dovadă că nici n-avusesse, toată mascarada,

decât o singură țintă. Numai că, de data asta, diriginta se aștepta la mai multe surprize și venise pregătită pentru ce era mai rău. Sosit în persoană, pentru a trage el însuși concluziile, inspectorul șef s-a lansat imediat, aproape fără să mai treacă prin introducere, într-o lungă serie de defăimări, toate cu o singură direcție. Cu o duritate feroce, dar într-o perfectă manieră principială, el a transferat întreaga tărășenie pe latura politică. Spunea că nu chiar întâmplător avusesse diriginta, **tovarăsa dirigintă**, o anumită poziție în întregul incident. Își trădase, de fapt, adevăratele convingeri, repulsia organică față de revoluție și de făuritorii ei, nostalgia după vremurile nu demult apuse».

deci o singură țintă. Numai că, de data asta, diriginta se aștepta la mai multe surprize și venise pregătită pentru ce era mai rău. Sosit în persoană, pentru a trage el însuși concluziile, inspectorul șef s-a lansat imediat, aproape fără să mai treacă prin introducere, într-o lungă serie de defăimări, toate cu o singură direcție. Cu o duritate feroce, dar într-o perfectă manieră principială, el a transferat întreaga tărășenie pe latura politică. Spunea că nu chiar întâmplător avusesse diriginta, **tovarăsa dirigintă**, o anumită poziție în întregul incident. Își trădase, de fapt, adevăratele convingeri, repulsia organică față de revoluție și de făuritorii ei, nostalgia după vremurile nu demult apuse, dar cu siguranță pentru totdeauna. Poate că nici dumneaei nu-și dădea seama cât era de ostilă noului regim, actuali democrații, sau poate că da, dar atunci era cu atât mai rău. Își dădea și el seama sau nu, dar adevărul era că o combătea și vestejia, ca să zicem așa, comunismul în cea mai pură de magogie comunistă. Mai mult decât atât, aplica și el exact același procedeu ca și pe vremurile de care tot el se lepăda. Dacă până nu demult avuseseră de suferit atâția copii de pe urma păcatelor comise de părinți, ceea ce cerea

parodii

nichita danilov

Glasuri

(Lucefărul nr. 15/1996)

Pe unde scriu eu, Danilov

criticii-mi sapă

fântâni arteziene

fără istov

pe unde trec eu

mânat de glasul poemului

câmp negru rămâne

și criticii -

arlechini la marginea câmpului.

Lucian Perța

el acum era cam același lucru, numai că pe dos; adică să se bucure și copiii, de ce nu, de meritele părinților. Era pesemne și asta tot un fel de revanșă luată pe seama regimului trecut.

Lângă el, amândoi la aceeași catedră a prezidiului, directoarea jubila. Se vedea limpede că jubilează, deși făcea, ca și data trecută, fețe-fețe. Tot așa căuta să se stăpânească și acum: efortul era probabil același. Mai era de trecut încă un mic obstacol, însă, poate de aceea și directoarea triumfa cu precauție. Potrivit unor noi norme democratice, cele pe care noua revoluție le împământanise, votul, odată acordat într-un organism, era ca și bătut în cuie. Nu mai mergea, ca pe vremuri, să-l anuleze, să-l infirm alceineva, mai mare-n grad. Obligatoriu, trebuia ca tot în același cadru să se revină asupra votului; dacă se dorea, firește, revenirea. Din cauza asta, probabil, inspectorul își ridicase vocea și trecuse, cu bună știință, la calomnii. Voia s-o intimideze nu numai pe dirigintă, ci tot consiliul profesoral. Din aceeași cauză și directoarea se stăpânea să nu se bucure cumva prea devreme. Mai rămânea de sărit o mică băltoacă și nu știi niciodată cât e de adâncă o băltoacă.

Cum însă ea, diriginta, între timp își schimbase tactica, le putea veni chiar în ajutor. N-avea nici o șansă dacă trecea și ea la acuze - la defăimări - la calomnii. Pe terenul ăsta pierduse deja. L-a asigurat așadar pe cel de la prezidiu că-l aproba sau că cel puțin îl înțelegea. Nu putea, desigur, în calitatea lui de revoluționar, să nu ia și el apărarea unor alți revoluționari. Chiar era de apreciat aici o anume formă de solidaritate ce se naște firește între oameni de aceeași condiție. O fi priceput ori nu ce a vrut ea să spună, n-avea de unde să știe, dar avea să priceapă, cu siguranță, ceea ce a făcut în continuare. Și-a dat și ea seama, după cum încerca să-l asigure, că cel mai bun lucru, ca să poată lua consiliul profesoral o altă decizie, era să-și retragă ea propunerea. S-a hotărât, prin urmare, să-și o retragă și să propună, în schimb, exmatricularea elevului. După care s-a așezat înapoi la locul ei, cu o vizibilă senzație de ușurare.

Ceea ce a urmat a fost o lungă stupeare generală, de nestrăpuns. În întreaga sală, plină toată de cadre didactice, de par-ti-ci-panți, nu se vedea decât o singură expresie. Ca și cum o singură persoană ar fi fost așezată pe toate scaunele, din orice parte ai fi privit asistența. Prea mult însă n-ar fi putut întârzia nici revenirea. De fapt, era și mișcarea greșită, deși nici asta nu se putea susține cu toată precizia. Normal era să-și fi dat ea mai întâi seama că nu exista decât o singură reacție la provocarea sa. Poate chiar își dăduse seama sau cel puțin

Continuare în pagina 10

intuise ceva, n-ar fi putut însă nici ea garanta. Nici nu mai conta, în acele nesfârșite minute de stupefacție, vreo garanție, pentru simplul motiv că mai departe s-ar fi putut întâmpla orice.

Cel dintâi și-a revenit inspectorul din uluială. De la catedra lui, de la prezidiu, el a atras atenția sălii că se făcuse o nouă propunere, căreia trebuia să i se dea răspuns. Așa că supunea votului consiliului profesoral acea nouă propunere. Ca la o comandă, scurt, instantaneu, toți cei prezenți au votat împotriva. Tot așa cum, înainte cu câteva clipe, fuseseră toți doar o singură figură, trasă la xerox, acum aveau toți doar o singură mână, ferm înălțată deasupra capului. Până și cei ce o încurajaseră până atunci, discret,

o sfătuiseră să nu cedeze, până și ei au votat acum împotriva. Poate chiar așa voise să vadă diriginta, să verifice până la capăt adică, deși s-ar fi putut aștepta și la asta. Și, cum altceva nu mai avea de verificat, a doua zi și-a dat pur și simplu demisia. Toată lumea, până și directoarea, toți au rugat-o să nu facă așa ceva, însă nici n-a vrut să audă. Nici pentru ea nu era doar o simplă formă de protest, ci mai curând una de eliberare. Poate voia și să-i pedepsească, cu gestul ăla, pe toți odată, numai că nu știa nici ea prea bine pentru ce anume. La puțină vreme după ce plecase de la școală, i-a ajuns la ureche vestea că directoarea primise și ea certificat de revoluționar. I s-a părut întru totul normal, o dată ce dobândise recomandări de la doi dintre participanții veritabili.

(Fragment din romanul „Ziua de mâine”)

eseu

«CONSPIRAȚIA» MANIHEISTĂ

de IOAN BUDUCA

Istoria Europei a cunoscut dualismul puterii îndată ce pax romana s-a spulberat... Pe ruinele acelei păci apar două fragmente ale imperiului, unul la Răsărit, altul la Apus. După ce Roma redevine sediul centralizator al unei noi puteri unitare, cea spirituală, dualismul se reface prin jocul dintre Papă și monarhiile europene ori prin cel dintre Patriarh și Împăratul de la Constantinopol ca dualism al puterii temporale față cu puterea spirituală. Doctrina „celor două săbii” postulează subordonarea puterii temporale în fața celei spirituale, iar „războiul” celor două săbii n-a dus niciodată la confruntarea lor directă.

Stabilitatea acestui dualism s-a rupt o dată cu Revoluția Franceză, când cea mai importantă țară catolică a Europei delegitimează, printr-o revoluție ideologică ateistă, dreptul sabiei spirituale asupra celei temporale pe teritoriul noii stătalități franceze.

Urmare a spiritului revoluționar de la 1789, noua dualitate a puterilor nu mai funcționează în regim universal, ci în regim național: burghezia franceză și aristocrația franceză. Conflictul celor două puteri rezultate din Revoluție cunoaște și momente de armistițiu. Forma pe care o ia aceasta este imperialismul național cu vocație universalizantă. Napoleon întrupează acest imperialism francez, născut spre a recupera pierduta vocație universală a dualismului puterilor postrevoluționare din Franța.

Revoluția avea însă în argumentația ei teoretică și o dimensiune universală intrinsecă: drepturile universale ale omului și cetățeanului, libertatea, egalitatea și fraternitatea. Din principiul egalității se va naște noul dualism al puterilor: burghezia față cu proletariatul. Dimensiunea național-burgheză a primei istorii postrevoluționare va redevini universală prin noua dimensiune pe care o aduce la lumina istoriei dreptul la egalitate clamat de clasa proletariatului. Revoluția își arde etapa național-burgheză și redevine, prin ideologia de clasă a proletariatului, o revoluție cu vocație supranațională, inter-națională, universalizantă.

Întreg secolul al XIX-lea este marcat de

munca ideologilor ateii menită să producă argumente pentru transformarea principiului revoluționar al egalității într-o religie laică a puterii proletariatului, transformat la rândul lui din clasă istorică în Mesia colectiv al libertății soteriologic-eschatologice. Istoria ce s-a rupt în două puteri prin sfârșitul erei **pax romana** urma să-și afle sfârșitul mântuitor în Era Proletară, fără clase, fără dualisme.

Iată cum puterea temporală s-a dezis de cea spirituală, dar i-a preluat integral eschatologia, în chip de ideologie. Dacă proletariatul era Mesia, ce nevoie ar mai fi fost să se pună întrebarea: „Unde e Dumnezeu în toată povestea asta?”

Secolul al XX-lea începe când dualismul burghez-proletariat devenise deja exploziv. Războaiele naționale nu mai aveau cauze istorice de apărut. În consecință, ideologia de clasă era pe punctul de a surelaxa ideologia națională.

E punctul cel mai misterios al întregului curs istoric de după **pax romana**. Izbucnește un devastator război între națiunile Europei care pare a veni mai puțin din consecințele inevitabile ale unor cauze, cât pare a se îndrepta către scopurile (considerate inevitabile) ale unui proiect eschatologic.

Prin urmare, pentru prima dată în istorie se instalează la putere o forță politică ce, prin propriile sale principii, este obligată să delegitimeze orice altă formă politică, partidul și statul proletariatului.

Din acest punct al istoriei nimic nu se mai poate explica prin cauzalitate istorică, ci numai prin finalitate istorică. Nimic din trecut nu mai ajută la explicarea prezentului. Tot ce se întâmplă decurge din viitor, din logica proiectului salvaționist.

Cum poate funcționa, însă, o putere care nu mai recunoaște nici o altă putere ca fiind legitimă? Cum poate supraviețui în istorie o putere care anulează orice temei al unui eventual dualism al puterilor?

Numai printr-o logică de război: cine nu e cu noi e împotriva noastră.

În mod logic, așadar, consecvent propriilor sale principii, comunismul nu poate fi decât universalizant, iar revoluția prin care se instalează la putere, permanentă.

În mod aparent paradoxal, însă, dualismul puterilor reintră în joc. Ia forma comunismului față cu lumea burgheză, pe scurt comunism și capitalism.

Acest și este însă **contra** prin logica de război a principiilor ideologice comuniste. Dualismul puterilor devine maniheism. Universalitatea acestui maniheism se transformă dintr-o chestiune teoretică într-una de strategie geo-politică. Nimeni, nici o putere politică necomunistă, nu mai putea ignora iminența războiului. Amenințările teoretice ale ideologiei comuniste au devenit amenințări militare.

Un politolog observă mai puțin clar această situație decât ar putea-o observa un strateg însărcinat cu responsabilități naționale în țara lui.

Un astfel de strateg nu se va fi lăsat înșelată de violența prin care Stalin părea a da un curs național viitorului comunismului atunci când îl exilează pe Troțki pentru, zisu-s-a, nerăbdarea sa de a susține în exces de viteză politica revoluției permanente.

Troțki pleacă în exil, iar viteza acestei politici nu se micșorează deloc. Germania postbelică este bombardată cu propagandă procomunistă și în trei rânduri revoluția bolșevică să se pună pe punctul de a fi victorioasă. Franța este infiltrată cu oameni ai Internaționalei comuniste, iar elitele acestei țări exultă, pe temeie naționalist, considerând că Revoluția Bolșevică este desăvârșirea Revoluției Franceze.

Maniheismul politico-strategic „Noi și Ei”, „Noi contra Lumii Burgheze” nu dă încă alte rezultate. Stalin se resemnează să pună la punct bolșevismul numai în URSS (oricum, o țară enormă). Se resemnează? Tot mai multe documente istorice ne aduc informații despre rolul Sovietelor în susținerea lui Hitler, inclusiv în aducerea Germaniei la disperarea care să-i reactiveze naționalismul, dar pe fond socialist.

Un alt strateg lucid al acelei perioade ar fi putut intui (chiar fără informații speciale) că, pentru Stalin, Germania prezintă interes și e spărgător de gheață, nu doar ca teritoriu al unor încercări de revoluție.

Teza „spărgătorului de gheață” este, azi, acreditată prin surse militare de la Moscova. Într-adevăr, Stalin a urmărit cu consecvență să transforme Germania într-o putere revanșardă, care să fie pregătită într-o zi să-și răzbune umilințele înecate prin Tratatul de la Versailles.

Doi burghezi se vor bate, iar al treilea, proletarul, va câștiga! Europa și Germania ar fi urmat să se distrugă reciproc până la stadiul la care Armata Roșie n-ar fi avut decât să se instaleze pe ruinele lumii burgheze.

Teoria ideologică spunea, exoteric, că lumea burgheză nu poate fi revoluționată decât prin violență. Nu spunea, însă, că aceste violențe vor lua forma unor războaie mondiale. Era partea ezoterică a teoriei ori este invenția lui Stalin? De ce ar fi avut nevoie de acest efort teoretic dacă instalarea la putere a bolșevicilor se făcuse ca urmare a unui război care le-a pus puterea în brațe prin chiar consecințele sale la Leningrad și la Moscova?

Susținând cursul Germaniei către un naționalism anticomunist, Stalin nu făcea decât să alimenteze logica de război a principiilor revoluției comuniste. Iată, urma să strige el, revoluția proletară este amenințată

de cea mai revanșardă țară a Europei. Și „voi”, și „noi” suntem în egală măsură amenințați.

În acest fel, maniheismul „Noi și Lumea Burgheză” era depășit. Trebuia să fie depășit de vreme ce era inoperant din punct de vedere strategic. Noul maniheism, după 1933, va fi acesta: ori antifascism, ori nazism. Iată cum inamicul comunismului, lumea burgheză, este obligat, prin jocul războinic al maniheismului controlat strategic de la Moscova, să se înroleze sub logica **ori, ori** comandată de Stalin. Noul nume al revoluției bolșevice este lansat: antifascismul. Sub masca noului nume dat frontului, victima are de colaborat cu călăul ei spre a rezolva o urgență comună pe care tot călăul a făcut-o posibilă, ca apoi să-i dea cât mai multă apă la moară.

Ce face în acest punct al istoriei strategul cel mai luminat al lumii burgheze?

Dacă e din Europa, n-are ce face. Trebuie să intre în joc, căci Europa e amenințată, într-adevăr, iar inamicul nr. 1 nu e la Moscova, deocamdată.

Dacă e din SUA, are două opțiuni: să nu intervină ori să intervină. Prima e iluzorie, dat fiind că o Europă nazistă ar fi o amenințare pentru puterea americană cel puțin la fel de mare ca și o Europă comunistă.

Așadar, va interveni. Când? După ce Sovietele vor fi nazificate? Nu acesta ar fi răul cel mai mare. Dar dacă va fi nazificată mai întâi Europa Occidentală și abia apoi va urma imperiul bolșevic? Pare a fi singura ieșire din maniheismul fascism-antifascism (un centru la Moscova) spre a purta războiul în numele altei alternative, fascism-democrație (cu centrul la Washington).

De ce n-a ieșit așa, totuși?

Pur și simplu pentru că Sovietele nu mai puteau fi lăsate să cadă în mâna lui Hitler, câtă vreme Germania avea deja toată Europa continentală. N-ar mai fi reușit nici o intervenție. Așadar, nu există ieșire din maniheismul lui Stalin. Nu se mai putea ieși, dar i se putea adăuga celălalt maniheism, cu centrul la Washington, operațional pentru țările care vor fi eliberate direct de armatele americane.

Se pare că dacă s-ar fi mulțumit numai cu „drumul spre Est”, Hitler ar fi fost lăsat în pace. Nu s-a mulțumit cu atât și a pierdut

totul. Știa asta? Iată o întrebare fără răspuns. Ce știa sigur era că dacă nu atacă Sovietele, Sovietele vor fi acelea care vor ataca Germania, urmând apoi să se desfășoare mai departe în Europa.

Iată cum din maniheismul războinic cu vocație universalizantă nu se poate ieși decât printr-un alt maniheism, universalizant de război. Îndată după acest război, noul maniheism va fi polarizat între URSS și SUA. Nu va mai fi unul ideologic de tipul fascism-antifascism, ci unul care va pune față în față, pe picior de război, însăși ideologia revoluționară comunistă și democrațiile lumii. Nu va mai fi în joc apărarea (ori atacarea) unei ideologii, ci salvarea civilizației occidentale și a democrației.

Stalin va încerca să-și aservească și acest binom. Va inventa lupta pentru pace și va da ordin să se știe că imperialismul capitalist este acela care luptă împotriva democrațiilor comuniste. Ceea ce era adevărat în privința țintei, dar nu mai era adevărat în privința denumirii inamicului.

Adevărul adevărat era că Revoluția Americană lupta împotriva Revoluției Franceze, nu numai pentru anularea consecințelor ei bolșevice, dar și pentru lichidarea principiului ei egalitar.

Acest război rece între două principii revoluționare a scos istoria din impasul provocat de instaurarea revoluționarismului francez.

Noul maniheism ce stă să se cristalizeze - dacă va fi să fie - nu mai poate fi în logica războiului dintre principiul național și pseudo-universalitatea unei clase, ci va fi unul cu adevărat religios. Pseudo-religia de clasă a reușit să amâne cristalizarea unor fundamentalisme cu vocație universală de tipul islamismului, panslavismului ori pangermanismului.

Dar din „conspirația” maniheistă, cu adevărat nu se poate ieși. Ea ține de logica eschatologică a Providenței. Un eventual experiment istoric al trecerii maniheismului istorico-apocaliptic sub controlul unor centre de decizie n-ar face decât să pună în balanța umanității fapte grele de păcat, aceleași care

în balanța Providenței stau ca taine de nepătruns, dincolo de Bine și de Rău.

Noul nume al revoluției bolșevice era lansat: antifascismul. Sub masca lui, victima are de colaborat cu călăul ei spre a rezolva o urgență comună pe care tot călăul a făcut-o posibilă.

T r i u m f u l Revoluției Americane împotriva Revoluției Franceze are o semnificație ce nu poate fi lăsată fără expresie: ateismul de stat a fost o formă a fundamentalismului; democrațiile laice sunt acum în război

cu celelalte fundamentalisme, naționaliste ori religioase.

P.S. În „Luceafărul” nr. 9 (308), serie nouă, apărută în ziua de miercuri, 12 martie 1997, Laszlo Alexandru răspunde unei reacții polemice publicate într-un număr anterior al aceleiași reviste (7/1997).

Ca purtător de cuvânt al autorului articolului nr. 7/1997, am mandat să precizez următoarele:

1. L. A. pretinde că I. B. nu a citit cartea la care face referință: **Între Icar și Anteu** de L. A.

2. Da, într-adevăr, I. B. n-a citit pagina 4 a acestei cărți (datele biobiblio ale harnicului L. A.)

3. L. A. scrie negru pe alb în „Luceafărul” nr. 9/1997: „În viața mea n-am notat pe undeva o asemenea stupiditate”. Care ar fi stupidenia? Iată care. Citat din articolul lui I. B. publicat în nr. 7/1997 al aceleiași reviste: „Laszlo Alexandru notează că a citit ce a scris Paul Goma atunci când a aflat că directorul Editurii Humanitas a decis să dea la topit tirajul nevândut al unor cărți, între care și două ale dezidentului (...) Goma”.

„În viața mea n-am notat pe undeva o asemenea stupiditate. Dacă I. B. poate dovedi contrariul, să mă citeze...”, zice L. A.

Iată contrariul. Iată citatul. Începe pe pagina 103 și continuă pe 104. Unde anume? **Între Icar și Anteu** se cheamă opusculul din care citez:

„Am rămas un admirator circumspect al Editurii Humanitas, al frumoaselor titluri pe care le-a publicat. Am tradus alte trei cărți, din care una a apărut la Editura Univers. Apoi, Paul Goma a protestat, când faimoasa editură i-a trimis la topit, din motive politice, volumul **Culoarea curcubeului**, fără să fi pus în vânzare o bună parte a tirajului gata tipărit. Unii au taxat afirmația de domeniul absurdului: eu m-am liniștit la a-l crede pe Paul Goma”.

4. L. A. poate susține - și o va face - că n-a spus „să dea la topit tirajul nevândut”, ci tirajul nepus în vânzare. Ceea ce ar schimba tot sensul citatului. O. K. I. B. admite că L. A. nu e un mincinos. Îl somează, însă, în acest chip public, să facă dovada că volumul **Culoarea curcubeului** (titlul exact: **Culorile curcubeului**; e, firește, o greșeală de corectură) a fost dat la topit „din motive politice”.

Chestia cu tirajul nepus în vânzare care n-ar fi totuna cu tirajul nevândut, n-are nici o relevanță.

Problema era și rămâne cu totul și cu totul alta: ce se scrie în contractul dintre editură și autor? Scrie că editura n-are dreptul să dea la topit cât are ea chef din tirajul cu pricina?

Până așflăm ce crede L. A. despre acest aspect al problemei, rămâne cum am vorbit: un mincinos.

Număr ilustrat cu reproduceri după acuarelele de Cătălin Popescu

LOOK IN MY FACE: MY N

„E un vers de Dante Gabriel Rosetti, care rezumă toată viața mea” scrie Mihail Sebastian în recent publicatul **Jurnal 1935 - 1944** (Edit. Humanitas, 1996). „Privește-mă-n față: mă cheamă De-ar-fi-fost-să-fie” este mărturia curajului de a te privi așa cum ți s-a impus să fii, de către alții. Aceasta și face eroul neobișnuitului **Jurnal**: se înregistrează epic, fără izbucniri lirice și fără analize psihologice. Mai bogat în fapte, mai detașat și mai lucid, mai fără iluzii și fără tristeți decât romanele lui Sebastian, **Jurnalul** său îmbogățește cu o piesă de rezistență literatura română.

Faptul că apariția lui a fost în cele din urmă - dar nu mai devreme de 50 de ani de la moartea autorului - posibilă se datorează eforturilor mai multor persoane. Cel care a obținut de la familia scriitorului dreptul de publicare este și acela care semnează prefața și notele: cercetătorul Leon Volovici. Cunoscut istoric literar ieșean, din 1984, când s-a stabilit la Ierusalim, Leon Volovici a publicat studii (în română, ebraică, engleză) privitoare la istoria vieții intelectuale evreiești din România, evoluția antisemitismului în România și în țările est-europene (**Ideologia naționalistă și problema evreiască**, Humanitas, 1995 a avut o primă ediție în limba engleză, la Oxford, Pergamon, 1991, și a fost distinsă cu premiul Arcadia) și este astăzi cercetător la Universitatea Ebraică din Ierusalim și unul din fondatorii societăților de studii „Mihail Sebastian” și „Benjamin Fundoianu”. Textul **Jurnalului** este îngrijit de cunoscuta editoare Gabriela Omăt, așa încât ediția se prezintă impecabil din punct de vedere filologic și istorico-literar. Lucrul este important, pentru că ne aflăm în fața unui document de primă însemnătate pentru cunoașterea perioadei, pentru lămurirea unor amănunte biografice legate de mari personalități culturale ale epocii (Nae Ionescu, Mircea Eliade, Camil Petrescu, Eugen Ionescu, Emil Cioran, Marietta Sadova, Leni Caler), pentru luminarea etapelor și modalităților de creație ale lui Sebastian (este perioada în care reface din memorie romanul **Accidentul**, pierdut la Paris dar mai ales aceea a producțiilor sale dramatice - cele care l-au păstrat în memoria publicului până azi -, **Jocul de-a vacanța**, **Steaua fără nume**, **Ultima oră**). Este, însă, în primul rând o mărturie psihică excepțională a felului în care un intelectual hipersensibil, mândru, cu obișnuința autoanalizei își trăiește condiția de evreu în anii cei mai grei pentru populația evreiască. Început în februarie 1935, la două luni după încheierea eseului **Cum am devenit huligan** - dramatică definiție de sine în raport cu agresivitatea cu care fusese întâmpinat romanul condiției iudaice, **De două mii de ani** - **Jurnalul** se situează în succesiunea imediată a acestora, cu care alcătuiește un corp comun. Pentru oricine cercetează raporturile unui intelectual evreu cu comunitatea din care face parte și cu lumea în care viețuiește această comunitate, raporturile cu mediul iudaic și relațiile cu istoria care așează lupta împotriva iudaismului în centrul său, evoluția consem-

nată în **Jurnalul** lui Sebastian este semnificativă. O ființă umană cu rafinatele intelectuale neobișnuite, cu spirit disociativ ieșit din comun, cu darul cuvântului, cu simțul umorului, cu iubiri, cu planuri de viitor, cu nostalgie, este constrânsă, este împinsă, cu brutalitate uneori, cu perfidie alteori, să nu mai fie nimic altceva decât un evreu, numai evreu. Între asumarea unei etnicități și transformarea ei într-o povară ce trebuie purtată silit, pentru a izola, pentru a condamna, se desfășoară drama istorică prin care un individ devine exponentul unor atribute supraindividuale. Pierderea personalității - aceasta este istoria consemnată în romanul **De două mii de ani** și în **Jurnal**. De fapt, uciderea personalității de către o istorie care neagă oricui dreptul de a fi el însuși, în numele unui ideal comunitar, al unei răspunderi colective care absolvă de orice vină individuală. Tragedia lui Sebastian a fost de a nu putea rămâne decât el însuși, indiferent dacă se raporta la comunitatea evreiască sau la comunitatea legionară. El însuși: un om de o umanitate caldă și înțelegătoare: inteligent și interiorizat, cultivat și timid, întors spre sine însuși și fascinat de nonconformismul gândirii teoretice, cu avânturi de dăruire și cu retractilități imediate, cu vocația tragicului și cu nostalgia fericirii senine în doi. Cele mai apropiate de psihologia ce determină subteran structura **Jurnalului** nu sunt personajele masculine ale scriitorului, ci personajele feminine: Corina văzută de Ștefan, Mona închipuită de Miroiu. Un personaj care, el însuși, pentru a fi fericit, a avut nevoie să trăiască izolat, dacă nu pe o insulă, măcar într-o pensiune pierdută între munți, cu cărțile lui - de la Molière la Proust, de la Balzac la Shakespeare -, cu muzica lui - de la Bach la Mozart, de la Scarlatti la Mahler -, cu o femeie dragă - de la pictorița Zoe la Leni Galer. Această structură tipică de intelectual a fost răsucită cu brutalitate de istorie dinspre înăuntru înspre înafară și silită, sub imperiul împrejurărilor, să se transforme într-o ființă hăituită pentru vina de a fi evreu. Istoria acestei transformări psihice, asumarea identității iudaice, schimbarea modalității de a se raporta la contemporaneitate, au comportat câteva etape ale relațiilor cu cei din jur, etape

descrise cu acceptarea caracterului din ce în ce mai reprezentativ al celui ce spune „eu”, în romanul **De două mii de ani**, cu o prefață de Nae Ionescu, în escul - cronică a receptării romanului - **Cum am devenit huligan** și în **Jurnal**. După cum lesne se observă gradul de personalizare, de implicare, progresează o dată cu vremurile, la fel gradul de asumare a atitudinilor. De la o literatură autenticistă, care are tendința de a generaliza, la consemnarea directă și nefalsificată a cotidianului.

Într-un pasaj, suprimat în ediția din 1991, din **Schimbarea la față a României** (pasaj care, oricât de regretat, nu i-a fost nici iertat, nici uitat), Cioran sintetiza atitudinea contrară: „Evreul nu este semenul. deaproapele nostru, și oricâtă intimitate ne-am lăsa cu el, o prăpastie ne separă, vrem sau nu vrem. Este ea și cum ar descinde dintr-o altă specie de maimuțe decât noi... **Omeneste** nu ne putei apropia de el, fiindcă evreul este întâi evreu și apoi om”.

Aceasta face Sebastian în **Jurnal**: consemnează reacția psihică a celui care descoperă că pentru cei mai apropiați oameni el este **absolut altul**. De aceea, asumarea identității evreiești înaintea concomitent cu renunțarea - renunțarea la comunicarea cu aceia care văd în el numai străinul. Romanul **De 2000 de ani** era o încercare de sinteză a tuturor atitudinilor posibile față de problema evreiască, fie că acestea apăreau în lumea etnică românească, fie că apăreau în mediile evreiești. Fiecare personaj era un exponent: de la antievreismul agresiv la sionismul militant. Prefața lui Nae Ionescu - solicitată ca de la discipol la maestru și publicată în forma în care îi fusese oferită, din scrupulul de respecta regula jocului -, generaliza pe baze teologice o situație istorică și transforma un raport inter-uman într-o trăsătură de destin, de neschimbat, presupunând subiacentă că singura atitudine posibilă în raport cu absolutul este aceea creștină: „Iuda suferă pentru că l-a născut pe Hristos, l-a văzut și nu a crezut. Și asta încă nu ar fi fost prea grav. Dar au crezut alții - noi. Iuda suferă pentru că e Iuda”. Această întemeiere teologică a antievreismului era singura atitudine care lipsea din romanul lui Sebastian, atent să consemneze mai ales tipuri de comportament. Trebuie spus însă că ea reprezenta și în gândirea lui Nae Ionescu o nouă idee recent adoptată. Profesorul pe care îl cunoscuse și îl admirase Sebastian profesase alte credințe, elogiul trăirii autentice nu fusese nici exclusivist, nici intolerant. Aceeași fusese și atitudinea ziarului „Cuvântul” în vremea când colaborase acolo Sebastian, până la prima lui suprimare, în 1934. Nici circumstanțele reale ale prieteniei lui Sebastian cu tinerii intelectuali ai vremii - dintre care unii, dar nu toți, se vor apropia de mișcarea legionară -, nici perspectiva de completitudine a raporturilor posibile ale unui evreu cu lumea din jur nu au contat

ME IS MIGHT-HAVE-BEEN

în fața reacțiilor furibunde pornite din ambele tabere. **Cum am devenit huligan** le consemnează, cu tot mai mare oboseală sufletească. **Jurnalul** le continuă, cu o perspectivă schimbată: aici sunt gesturi, vorbe, reflecții notate numai pentru sine, fără gândul, nici măcar fugar, în momentul notării lor, că ar putea deveni publice, cu tot ceea ce implică aceasta. Sinceritatea absolută față de sine și modalitatea de situare față de sine - privirea celui ce se observă înstrăinat -, fac din **Jurnal** nu numai o sursă documentară importantă, ci și o sursă de considerații psihologice asupra căilor prin care cineva este gradat transformat în „celălalt”, străinul, dușmanul. Sunt două tendințe psihice contradictorii și simultane: regăsirea de sine prin asumarea apartenenței la o comunitate umană amenințată în existența ei; înstrăinarea de cei până atunci apropiați, după afecțiuni selective care împingeau etnicitatea la periferia personalității. Cu exemple epice, aceasta fusese și drama romanului **De două mii de ani**. Sfâșierea personalității, schizoidia, provoacă o copleșitoare oboseală. Însemnarea care urmează sintetizează perfect situația: „Treceți la catolicism! Treceți cât mai repede la catolicism! Papa vă apără! El singur vă mai poate scăpa. De câteva zile aud mereu aceeași parolă. Azi-dimineață Comșa, astă-seară Aristide și Alice m-au întrebat cu mare seriozitate ce mai aștept. Nu-mi trebuie argumente ca să le răspund și nici nu caut. Chiar dacă lucrul n-ar fi așa de grotesc, chiar dacă n-ar fi așa de stupid și zadarnic - înăă nu mi-ar trebui argumente. Undeva, într-o insulă cu soare și umbră, în plină pace, în plină securitate, în plină fericire, mi-ar fi la urma urmelor indiferent dacă sunt sau nu sunt evreu. Dar aici, acum, nu pot fi altceva. Și cred că nici nu vreau.

Astăzi, mai acut decât altădată, sentimentul că nu e adevărat, că totul e îngrozitor de ireal, că mă zbat într-un coșmar, că mă afund în el - și că ar trebui să mă trezesc. Numai de n-aș înnebuni. Mă simt așa de ostentat încât uneori mi-e frică să nu mă destram, să nu-mi pierd controlul” (17 decembrie 1941).

Am insistat asupra celor două condiții principale sub care trebuie înțeles **Jurnalul**: vulnerabilitatea unei personalități frustrate de împrejurări în umanitatea ei funciară, în universalitatea ei culturală și asumarea condiției etnice de evreu, din ce în ce mai profundă, ca formă de înfruntare a agresivității istoriei, pentru că numai astfel se poate înțelege de ce selectează Sebastian relațiile cu lumea din jur, mai ales acele atitudini, acele fapte, acele vorbe care răspund rănilor din el. Uneori pare că explicațiile pe care și le oferă în legătură cu comportamentul unor oameni - unii foarte apropiați - sunt reduse la sfera obsedantă a fricii sau a reticenței acelora de a avea relații cu un evreu. De aceea pentru a înțelege azi și

pentru a explica - cât se poate - care au fost motivațiile reale ale atitudinilor de viață de atunci, **Jurnalul** lui Sebastian va trebui confruntat cu jurnalele, corespondența, memoriile celor pomeniți de el, pentru ca obiectivitatea să fie - cât de cât - asigurată. Sursă documentară foarte prețioasă - este evidentă exactitatea notării -, dar și sursă **parțială**, pentru că selecția și explicația se fac dintr-un unghi determinat de obsesia momentului. Sunt poate acolo relații de simpatie sau antipatie, răceli, rupturi care țin de evoluția firească a raporturilor umane, pe care Sebastian a încercat

«Jurnalul» lui Sebastian mi se pare cu deosebire interesant nu atât ca document istoric, cât ca document psihic... În devenirea istorică, tripticul «De două mii de ani» - «Cum am devenit huligan» - «Jurnal» s-ar putea să rămână drept cea mai importantă operă a lui Sebastian.

eroic să le păstreze cât mai mult la un nivel de normalitate care i-a fost refuzată. Și trebuie ținut foarte serios seamă de faptul că Sebastian nu și-a conceput **Jurnalul** decât pentru sine și că nu avea cum să bănuiască că peste 50 de ani va fi folosit ca izvor istoric. Cele două istorii convergente - istoria dezvoltării conștiinței evreiești la cineva dispus să se conceapă pe sine mai curând ca **homo universalis** și istoria antievreismului, ale cărei date sunt consemnate cu atenție de un cronicar ce înregistrează primejdia morții - vor găsi de acum înainte în **Jurnalul** lui Sebastian un punct de pornire la fel de bogat în sugestii și în sensuri ca și romanul **De două mii de ani**, cu prefața lui cu tot.

Apropiat de aproape toți cei care au dominat intelectual epoca, Sebastian le conferă portrete de care vom avea a ține seama. Cel dintâi este cel al lui Nae Ionescu, admirat și

poate iubit, în ciuda fluctuațiilor sale de atitudine, până la capăt. Această consecvență admirabilă a lui Sebastian în sentimentele față de Nae Ionescu, mărturisesc că mă pune pe gânduri. Este cea mai puternică mărturie în favoarea puterii de fascinație pe care o exercită omul asupra celor mai rafinate spirite ale vremii. Pentru mine, pentru care e greu de înțeles **prin ce** vrăjea profesorul pe cei din jur, faptul că un om ca Sebastian, care avea toate motivele să îl deteste, l-a privit cu afecțiune și a plâns la moartea lui atârnă greu în balanță.

Camil Petrescu e perceput în reacțiile megalomane - cunoscute de contemporani și banalizate prin repetare - și în lașitățile oportuniste:

„Camil Petrescu se vaită că probabil lui nu i se va da nici una din casele luate de la evrei.

- Mie nu mi se dă niciodată nimic - spune el descurajat.

- Ei bine, de astă dată - răspund eu - chiar dacă ți s-ar da, sunt convins că n-ai primi!

- Să nu primesc? De ce să nu primesc?

Vorbea cu atâta liniște, încât am înțeles că nu vedea nici un motiv să nu-și însușească o casă care nu-i aparține, confiscată de la un evreu, dar că așteaptă să i se dea o asemenea casă, și că va fi pentru el o deziluzie dacă nu i se va da”.

Lui Mircea Eliade i se atribuie solidaritate legionară și lașitatea de a evita un prieten din motive politice, după ce amândoi știuseră să depășească o posibilă rivalitate erotică. Ion Barbu există numai pentru că se luminează la față auzind de o victorie germană. În schimb, o vorbă sau un gest de prietenie - oferta de a-și împrumuta numele pentru o piesă scrisă de Sebastian, de exemplu - au îndelungi reverberații.

Jurnalul de creație care poate fi separat din textul global, notează ca și **jurnalul** existențial și cel politic, momentele de criză. Operele fericite, născute ușor, nu au **jurnal**. Despre **Steaua fără nume**, piesa care l-a impus și cu

care va rămâne Sebastian, nu se pomenește aproape nimic. Se revine însă mereu asupra unor proiecte rămase în acest stadiu.

Jurnalul lui Sebastian mi se pare cu deosebire interesant nu atât ca document istoric, cât ca document psihic. Azi, când o politică agresiv antievreiască la nivelul statului, a nici unui stat, nu mai este de conceput, latura cealaltă, prin care se urmărește impactul pe care evenimentul istoric și politic îl exercită asupra conștiinței unui om care se simte din ce în ce mai izolat într-o lume în care fusese și a lui, din ce în ce mai apăsător de neîmplinire și de imposibilitatea de a comunica cu ceilalți, dintre care unii îi fuseseră prieteni, tinde să devină paradigmatică. În devenirea istorică, tripticul **De două mii de ani** - **Cum am devenit huligan** - **Jurnal** s-ar putea să rămână drept cea mai importantă operă a lui Sebastian.

Roxana Sorescu

doi basarabeni

silvia lozovanu

Spectacol cu scaune goale

ACTUL I: PĂIANJENUL CU CRUCE

nu mai puteam învinui
cerul
pentru toate lacrimile
lumii

soarele
pentru arșița
tuturor nopților

pământul
pentru adăpostirea
morților

sunetul de telefon
implicat
în liniștea mea

doar ție-ți puteam
reproșa că n-ai rezistat
tandreții

deși stăteai
în fața Judecării de Apoi
cu argumentul în dinți:
erai viu
duceai în spate crucea

antraet.

ACTUL II: BALANȚA

umărul stâng -
rotund fragil
umărul drept -
și el gen feminin

vis-à-vis

umărul stâng -
viguros dur
umărul drept -
și el gen masculin

fluxul
replica cu noi seoicei
meduze stele de mare
refluxul
veioza înblânzea
mai multe nuanțe

degetele ca un lamberchin
acopereau fruntea
câzând apoi ca o cortină
(paradoxal?! înaintea actului)
concomitent
pe umărul stâng
pe umărul drept
până la glezne și tălpi

orizontul stătea vertical
căuta nectar
în echilibrul buzelor

era arșiță
ca-naintea furtunii
mirosul de ozon
adulmea.

ACTUL III: DISPARIȚIA ORIZONTULUI

începu fără antraet
căzuseră de comun acord
și actorii
și scaunele goale

pauza putea fi fatală

principalul e că
dispăruse orizontul
și lamberchinul
și cortina

cerul pentru
un moment
se simțea
în apele mării

nu reușea să înghită
toate valurile ritmice
flux și reflux

nici frică de uragan
se vărsa tot nectarul lumii
stelele de mare cădeau în cer
și se-nălțau spre mare

postfactum
e târziu să-ți mai arunc
reproșuri
e sfârșitul de mileniu
în acest spectacol

miroase a ozon
înflorește orhideea

n-o mai faceți
pe romanticii

luați o colă
să vă răcoriți

dar unde-s aplauzele?

pariu
pariam: trecutul o fi fost în viitor.
pariai: viitorul va fi în trecut

vlad neagoe

Stare

Și gândul strigând după dulci luciri:
(Noi vom proslăvi dragostea în altarele
pustii!)
și tresăririle purpurii ale sufletului pierdut
așternut pe flori cu mare ezitare în lumina lui,
carul bătrânilor pe drumul inimii
mângâind zeița ne condamnă pe viață
la ani întunecați pe codri crucificați pe-o clipă
unde obârșia în tine oglindește
lacul uitat și fără tremur de ape
în vederea clipei cea apostată și zeflemitoare;
umbrele ce trebuiau să renască adorau frica
în flăcări încântătoare ce joacă pe flori
de levănțică și țâța caprei -
pier abia prinse-n privire
și nici o culoare a duhului nu exaltă dorința
de a trăi singuri, nici o culoare a duhului
nu se masturbează pentru a limpezi spațiile
în nostalgia trecerii întru o lege biruitoare
încât ai impresia că viermii lubrici mângâie
pielea ta de satin, mititico, muncită de îngeri:
(feerile serii nu mai funcționează)
cu prea multă experiență mai că-ți dă o dată cu
lăptuca
florilor senzația certă a unei pisici perfide
că ai mai trăit o dată pe fila subțire moale ca
mătasea
și gândul de la zi e luat al fricii tale
gândul ce strigă și miaună insomniac
după dulci luciri, pitulându-te sub zid
te-aduce de mână în veșnicul loc dinainte știut
dulce nălucire! în foc unde recunoști începu-
turile lumii:
ca și pielea e cerul orbirii
și acolo și dincolo, în centru bate o inimă.

Al bătrâneții semn

Soarele-i bătrân, bătrână e și marea,
sângele-i bătrân, bătrân e și cerul
ca și lumina Stelei Polare
la fel ca și zborul ce rotunjește piatra
și animalele ce părăsesc culcușul viselor,

sângele făcea revoluții
sub piele
ar fi vrut să facă havuzuri
în obraji

un copil ne despărțea
măinile cu condiția:
oricine câștigă
lui îi revine un dram
de trecut și viitor
pentru serviciu

cum o mai duci
cu dragostea?

ȚINTA FUGIND DUPĂ GLONTE

ce mai putea fi neobișnuit
în cuplul glonte-țintă
decât goana ei
după el

era incredibil!

tocmai când țintea
te ochea glonte
apăsai pe trăgaci
zâmbetul roșu al buzelor
ți se cobora
puțin mai jos
în stânga
cu o clipă
mai jos de apus

și nu mai cra
nimic neobișnuit
decât o țintă
fugind
după glonte
după glonte
după glontele său.

ies din aerul adormit și invadează
casa, câmpia, muntele, râul
se desfășoară în ample falange:
setea nu se stinge, ochiul nu se închide,
mânia urlă în noaptea goală,
își zdrobește dinții, limba de asfaltul negru
sfâșierea, sfâșierea, tânguirea
printre clădirile agitate de flăcări,
nebuneasca veselie - totul se schimbă,
încetarea măștilor noastre ce ne zămislesc
frenetic, sfârșind condescendent.
Sunt gata să mor, dar tu, iubito, dormi
între culori scânteietoare
ca un fruct proaspăt ascuns în frunziș.
Lumea e-n repaos. Măini întinse - totul se
separă,
totul le scapă. Tu ca o țintă cu umere dalbe
peste care soarele de mâine lăcrimează,
tu singură care ai cunoscut sfera mi-ai spus:
soarele e bătrân, bătrână e și marea,
singură sunt pe lume pe drum, și-n tine adânc
rămân
precum roșul în sânge - o mare perpendiculară
ca o draperie roșie de mătase - o formă
foșnitoare
(al bătrâneții semn)
a foamei, a setei, a invocației subtile,
o melodie sub orizonturi sonore subțiri
ajung la tine așa cum ajung animalele sălbatice
trecând în goană prin casa ta spre mine:
dincolo de zidul ceresc, marea se tulbură
e o istorie la mijloc și are aerul puternic
astfel te împarți, mă împarte între și între,
între puritatea marmorei și a luminii.

Fântâna

Fântâna albă-n ogradă ca un fulg în palmă
voci pârjolite-n străfund înveșnicite
un punct cald ieșit din trecutul meu:
încecării au plâns de veacuri zilele mele de-
acum
în ascuns, fără lacrimi în clipa asta fără margi-
ni:
izvorul retrăiește rătăcirile visărilor vii
ale morților ce-o golesc noaptea
cu setea, cu ceața tânguirii
sfârtecarea barbară și urma neștearsă
în bătătură precum o limpede apă.

CUVINTE-CHEIE ȘI CUVINTE INTER- NAȚIONALE

de MARIANA PLOAE-HANGANU

În ultimul timp, tot mai des, lucrările de terminologie vorbesc despre **cuvinte-cheie**. Expresia există de mult, probabil cale după fr. **mot-clef**; la început cu o folosință didactică, a ajuns apoi să denumescă mituri, credințe, scheme mentale, caracteristici, temeri și angoase ale vremurilor în care trăim.

Și la noi, în ultimii ani, periodicele de politică internă și internațională au inserat în articolele publicate astfel de cuvinte, unele creații românești, altele, cele mai multe, traduceri sau calcuri după cuvinte sau modele străine. S-au înregistrat astfel expresii ca **declarație de faliment**, **diplomație preventivă** (expresie folosită de Administrația Clinton care înseamnă tentativa de a rezolva crizele înainte ca ele să explodeze sub forma presiunilor comerciale), **drept de agerentă** (drept care derivă din posibilitatea de „peace enforcement”; în cazul în care puterea unui stat dispăre, iar societatea civilă se află în haos, ONU intervine substituindu-se guvernului respectiv. Drepturile umanitare devin astfel mai puternice decât suveranitatea unui stat), **globalizare** (orice problemă pentru a exista trebuie să fie globală), **multilateralism** (cuvânt care se pare că a fost creat de Boutros Ghali și vizează politica, care constă în a pune în acord diverse țări pentru a colabora pentru binele comun, în cadrul unor programe de lungă durată sau pentru cooperare voluntară între diverse națiuni pentru pace și dezvoltare), **lume multipolară** (configurează o lume care nu mai este bipolară: America-Rusia, ci multipolară, caracterizată printr-o sumă de importante interese regionale), **noua ordine mondială** (ordine care cuprinde drepturile omului, democrația, economia de piață etc). Există o serie de cuvinte care se folosesc în limba română cu forma și sensul din limba de origine, ca: **peace keeping** sau menținerea păcii, de asemenea **peace enforcement**, expresie care înseamnă a obliga un stat să facă pace, menținând forțele în stare să-l guverneze deoarece propriile forțe sunt incapabile s-o facă. Și exemplele pot continua.

Există, pe de altă parte categoria așa-ziselor cuvinte internaționale, adică cuvinte care au intrat în foarte multe limbi europene și nu numai. În mod obișnuit de origine anglo-americană, ele își păstrează forma identică cu cea din limba de origine: **best-seller**, **(blue)-jeans**, **bluff**, **buldozer**, **(auto)-bus**, **camping**, **check-up**, **cocktail**, **computer**, **container**, **dancing**, **derby**, **ferry-boat**, **flash**, **flipper**, **handicap**, **hangar**, **happening**, **hobby**, **jazz**, **jeep**, **jet**, **killer**, **leader**, **manager**, **leasing**, **mass-media**, **miss**, **motel**, **play-boy**, **pullman**, **radar**, **rally**, **show**, **slogan**, **smog**, **smoking**, **sponsor**, **sprint**, **test**, **toast**, **western**, **whisky** etc.

În ceea ce privește frecvența acestor cuvinte în limba română, am făcut o evaluare, nu foarte riguroasă, numărând apariția unora dintre acestea într-un ziar de mare circulație, **Evenimentul zilei**, în perioada a trei luni din anul care a trecut (aprilie-iulie 1996). Iată câteva dintre cele mai importante: **top** (796 de înregistrări), **marketing** (618), **software** (372), **multimedia** (148), **best-seller** și **leasing** (138), și multe altele care nu ajung la o sută de apariții.

În limbă, ca și în comerț, noile achiziții sunt puse sub semnul competitivității: doar produsele atrăgătoare și eficiente vor fi competitive. Limba noastră nu este săracă, dar există pericolul de a o sărăci dacă vom apela la termenii străini în loc să încercăm să-i adaptăm conform regulilor fonetice și morfosintactice ale limbii române.

bujor nedelcovici

PUNTEA SUSPENDATĂ

25 februarie 1987

* Întâlnire cu Paul Barbăneagră. Îmi arată filmele lui: **Mont Saint Michel**, **Versailles**... Mâncăm împreună la el acasă într-un interior elegant și rafinat. Convorbire plăcută. Vrea să afle ce se petrece în țară. Pare un om frământat și chinuit de himere și infernuri interioare. Are multă energie, pasiune și o voință de afirmare greu de stăpânit. Parecă ar fi vrut să ducă un război și nu a câștigat decât mici bătălii. Timpul și epoca nu sunt pe măsura lui...

* „Débarassée de complexes paralyssants. Douée du solide équilibre et d'un vision claire de l'existence”.

* De ce interpretez această plecare ca o moarte?! Nu cumva este o **re-naștere**?! Uneori simt că este chiar o... Înviere. Și dacă în timpul vieții trăim mai multe vieți, de ce nu acceptăm că și după moarte vom avea mai multe vieți și mai multe morți?!

* Aici mi se repetă aceeași banalitate clasică pe care o auzeam uneori și în țară: „Eu nu mai citesc romane! Prefer zece pagini dintr-un eseu...” „Dar după ce termini cele trei sute de pagini ale unui roman - încerc eu să explic - sensurile dobândite vor fi superioare celor ce decurg din eseu citit. Arta nu se desparte de filozofie, dar atinge teritorii superioare rațiunii sau „discursului la metodă”. Gândirea - gnoza sau chiar metafizica - nu ne dă cheia. Și noi suntem mereu în căutarea unei chei pierdute... Nu pretend că arta sau romanul ar putea să joace rolul unei epifanii sau a unei revelații, dar ea ne ajută să întindem mâna spre clanță, să rotim cheia în broască și să aruncăm o privire dincolo de ușa ce fusese ferecată... La întâlnirea dintre artă și filozofie găsim esența (**monada**) ce depășește aparența, semnificatul care se deosebește de semnificat, transcendentul și nu imanențul, existentul și nu existența (din filozofia existențialistă)... Arta face să vorbească tăcerea terestră și trimite semnale spre liniștea cosmică... Arta îl provoacă pe Dumnezeu să ne vorbească!

* Uneori am conștiința (poate iluzorie) că ceva din lumea asta depinde și de mine. În budhism, fiecare credincios care se duce la templu atinge un cilindru vertical care se rotește în jurul unui ax. Și de el depinde ca lumea să se învârtă. Măine, dacă nu aș scrie o pagină, poate totul se va fi oprit pe loc și ar muri...

* Alături de „totalitate” așez „intensitatea” pentru a dobândi „calitatea de om autentic”. Existența este împărțită între o obiectivitate alienantă (viața de fiecare zi) și o subiectivitate aleatorie și disperantă: „Mon être n'est pas ma vie”. Pentru a ieși din această dublă impuritate - vidul subiectiv și derizoriul obiectiv - Jaspers a propus „te...tinea”, o „luptă necondiționată”. Avem de ales între seep-

ticismul lui Pyrron sau Diogene... până la Schopenhauer, Nietzsche sau Cioran. Sau o revoltă a inteligenței și o energie creatoare care refuză „păcatul și vinovăția” ca singura formă de viață... Nu-l ignor pe Hamlet, dar îl prefer pe Don Quijote...

26 februarie.

* Disperarea este considerată un păcat de Sfântul Augustin. Adică ieșirea din nădejde, din speranță... Dar ce încredere pot să am în ziua de mâine când nu am nimic de care să mă agăț, să-mi prind brațele și spiritul?! Mai ales că eu vreau... să rămân scriitor la Paris! Ce curaj! Ce aroganță!

* Invitat la Paul Neamu. Un om minunat, generos și atașant. Aici nu am încă prieteni, iar pe cei din țară am început să-i pierd. Multă lume, șampanie, mâncare, discuții... O doamnă mă întreabă când am sosit la Paris și ce profesiune am. Îi răspund fără să intru în amănunte. „Și credeți că Franța are nevoie de un scriitor român?!” Șoc! Lovitură în plină figură! „Da! Cred că Franța are nevoie de un scriitor ca mine!”, i-am răspuns eu, surprins de promptitudinea și stăpânirea de sine de care am dat dovadă. Eu, care de obicei sunt mai puțin spontan și impertinența ori cinismul mă imobilizează mental.

* Totul este tranzitoriu și nimic nu e definitiv! Da! Știu! Dar pe mine mă interesează ce fac „în timpul de pasaj”? Cum trec puntea suspendată ce duce de la un mal la altul și care traversează acest râu al Morții și al Învierii: EXILUL. Cum să rezist clipei?! „Fii câine! Învață să urăști! Cum de n-ai deprins până la vârsta asta să urăști?! Idiotule! Sunt câini! Aici și acolo... în special acolo și din cauza câinilor ai fugit! Înțelegi?! Înțelegi că trebuie să fii câine și să urăști?!” „Nu! Nu pot! Și chiar dacă aș putea... Nu vreau! Atunci chiar mi-aș pune capăt zilelor!”

* Mi-e dor să aud ploaia cum cade pe acoperișul casei. Când eram copil ascultam ploaia cum se scurgea pe burlane. Stăteam lungit pe pat și așteptam să adorm... În același timp auzeam ploaia cum mă învăluia în rezonanțele ei paradisiace. Aici ploaia și-a pierdut muzicalitatea... Casele nu mai au burlane, sau cel puțin nu le văd și nu le aud, iar ploaia are o umezeală ce-mi sugerează un perete scorojit de igrasie. Cu această imagine în gând îmi este greu să adorm, mai ales de când am extrasistole. Să iau, totuși, un somnifer...

FEMEI ÎN POEZIE: QUINTA SPARTĂ

de DAN-SILVIU BOERESCU

1. LUMINIȚA COJOCARU URBACZEK - Cenuși pe Golgota (Ed. Policromia, Piatra Neamț, 1992); **Numele care mi se cuvine** (Ed. Panteon, Piatra Neamț, 1996). Când am cunoscut-o, cu patru cinci ani în urmă, la Colocviile de poezie de la Piatra Neamț, părea întruparea însăși a poeziei. Am știut că e poetă chiar înainte ca Daniel Corbu - editorul ei - să mi-o prezinte. Am știut, de asemenea, că voi deveni patetic (ceea ce nu prea mi se întâmplă altminteri). Era ceva ciudat cu ea, inexplicabil. Am revăzut-o, în primăvara trecută, la Zilele Panteon, și era total schimbată. Sindromul „Cenușă pe Pietricica” începuse să acționeze și asupra ei, după ce în prealabil o trimisese - la propriu - la mânăstire pe o altă frumoasă poetă nemțeană. Luminița rămăsese în viața cotidiană doar în aparență. Obrazul îi era cernit de un dor, zice-se, sapphic. Compar imaginea ei de pe coperta cărții de debut cu aceea, mentală, din mai 1996 și suprapunerea e imposibilă. Și totuși - numai deplasarea afectivă către insula grecească în care femeile predicau amorul liber ca poezie nu lămurește în întregime misterul dispariției ei progresive din realitate. Dispariție care, zilele trecute, a ajuns un fapt divers de ziar. O cheie ar fi de găsit în indeterminarea nominală din poezia-avertisment, *Veste*, cu care se încheie ultima carte antumă a Luminiței Cojocaru Urbaczek (1953 - 1997): „Ard alb pe ruguri înalte/nopți după nopți./Transpirația le miroase a mosc/diminețat/când plăcerile vin răgușite/albastre/năuci/și însângerate./Alte mori de vânt se arată”. În amintirea cenușii căzute pe Golgota nemțeană, propun prietenului Daniel Corbu înființarea unei burse care să poarte numele poetei și care să fie acordată anual unei tinere autoare prin votul fondatorilor Academiei de Poezie de la Vânători. (Am și câteva propuneri - sunt sigur că i-ar fi plăcut și Luminiței).

2. CAROLINA ILICA - Rozariu macedonean (ediție bilingvă româno-macedoneană îngrijită de Dumitru M. Ion; traducere de Mihail Rengiov; Ed. Kultura, Skopje, 1996). Judecând după numărul mare de traduceri reușite de una singură sau în cadrul s.r.l.-ului de familie (Mateia Matevski, Iovan Kotevski, Stevan Tontic, Bojin Pavlobski, Iovan Strezovski, Gane Todorovski ș.a.m.d.), autoarea **Tiraniei visului** - secretar II al Ambasadei României în Fosta Republică Iugoslavă Macedonia - pare în veci logodită cu poezia, literatura în sens larg, din arealul skopjot. Oateșă și dedicațiile din noul său volum, care aduc în discuție nume dintr-o onomastică stranie: Ksente, Mateja, Ante, Gane, Katița, Lana, Vlado, Iovan, Gelio, Tanas, Branko, Dimo excipiens ș.s. Poeta convoacă la banchetu-i parțial oniric („Trădători favoriți: Gestul/Vorba/și Visul”, **Numai al meu**), locuri, lacuri, mânăstiri, personaje legendare, obiceiuri și costume populare specifice culturii macedonene. (Folosesc cu timiditate acest termen, știut fiind că, sub presiunea Greciei vecine, autoritățile internaționale nu-l recunosc și-l înlocuiesc prin felurite perifraze). Carolina Ilica se simte efectiv acasă printre „măceșii cu erupții roșii” și „smochinii cu gâlme vineții” care cresc pe dealul pe care a fost durată Mânăstirea Sfântului Pantelimon (Arhiepiscopia de Ohrida), se roagă precucernic „la icoana/Mamei lui Dumnezeu (-Fiu)/în biserică Sfântul Naum” (**Lebede albe la izvoarele Drumului Negru**) și cred că s-a mutat de mult cu sufletul la Struga, unde știm cu toții cum lui Nichita Stănescu îi creșteau retoric aripi de înger, pe când lacul se golea de apă și se umplea miraculos cu coniac. Inflația de semn liric din zonă o determină pe poetă să exclame, pe drept cuvânt, cu o deznădejde studiată, de efect: „O lacrimă, numai, pe-o față de zeu//De mult dispărut, îmi ești, poezie!/Pe-o față pierdută - o lacrimă vie” (**O lacrimă vie**). Ce parfumată e melancolia asta...

3. ELENA ȘTEFĂNESCU - Ruleta tranziției (Ed. Levant, București, 1996). Mărturisesc că nu-mi trecea prin cap s-o suspectez pe autoare atât de bogată: opt volume, dintre care ultimele șase în ultimii trei ani! Mai mult, penultimul volum - „proză”? - este intitulat, incitant, ... **Aproape totul despre Antonie Iorgovan**. În ultima, dar - sunt sigur - nu și cea din urmă, apariție editorială, Elena Ștefănescu se dedică versificărilor intimiste, fără nici o legătură cu hazardul contemporan invocată (polemic?) în titlul volumului. După ce expediază rapid o problemă de (in)competența lui Mugur Isărescu - „Cum pot reptilele/Devora/Leul românesc” (**Ziua reptilelor**), ea se abandonează cu delectare unor reverii desprinse din contextul financiar: Privesc uimită/Mersul gândului/**Pe vârfurile plopilor/De sub fereastra mea** (sulb. mea, D.-S.B.)” (**Mersul gândului**). De aici, nu pot extrage decât o singură concluzie privitoare la „poezia” doamnei cu colier de (?) scoici de pe coperta IV: locuiește la etajul 9. Ceea ce nu înseamnă că aș disprețui această situație locativă - și eu ure cu liftul la același etaj, de câteva ori pe zi...

4. EMILIA DABU - Cuvinte săpate pe cer (Ed. Metafora, Constanța, 1996). Nu întâmplător, poeta din Mangalia cultivă metafora marină: „Poem primejduit - ultimul pescăruș azurii” (**Sufletul - adăpostul zbaterii**). Ea se află în consonanță cu un peisaj specific, care întărește biografic a predispoziție lirică evidentă: „Mai repede, strigam, privind inserarea/înfinită-nhămăre la căruța cu flori/aduțeam mai aproape cerul întreg și Marea” (**Privind inserarea**). Însă marea are în chip de firesc corespondent oglinda pereche, a cerului, pe care își proiectează cu mansuetudine exercițiul meta-textual - **Cuvinte săpate pe cer**: „Așteptam ultimul poem/ce se anunțase/discret” (**Așteptam**). Textura biografică rămâne însă doar un înșelător palimpsest al unei existențe afâșiate (melo)dramatic între viață și text: „Ar fi trebuit să nu părăsesc niciodată/lacrimile grădinii, ridurile inimii -/vremuri rostogolind-

du-se peste/papirusul dimineții/scriind istoria șansei” (**Cu adâncă înțelegere**). Scandalul - destul de previzibil de altfel - al incompreensiunii reciproce dintre trup și cuvânt: „Nu mă lăsasem niciodată citită pe litere/nici măcar silabisită”, medierea Divinului fiind solicitată de abele părți aflate în conflictul livresc: „Dincolo de frontierele imaginației/poezia era ca însăși o reconciliere/a lui Dumnezeu/cu ariditatea umană” (**Necunoscutei din mine**).

5. SABINA SPINENI - Poezii circumscrise cercului (Ed. Cartea Românească, București, 1996). M-a lăsat, pur și simplu, cu gura căscată afirmația lui Nicolae Manolescu de pe coperta IV-a a volumului: „Lirica Sabinei Spineni seamănă, **toutes proportions** gardées, cu a lui Ion Barbu, unind geometria cu divinul”. Mai mult, deși de formație matematică, adioma ilustrului său predecesor presupus, autoarea mărturisese la recenta lansare a cărții, că nu citise, în momentul scrierii textelor sale, poezia lui Ion Barbu, fapt care s-a petrecut „mult mai târziu” (ceea ce, pe bună dreptate, ridică serioase îndoieli legate de maniera în care a absolvit liceul; ca fost profesor, eu unul aș fi lăsat-o corijentă la română). Poate că, dacă ar fi parcurs programa de literatură, „urmașă” fără voie a lui Dan Barbilian ar fi căzut pe gânduri și nu ar fi calchiat, pueril și involuntar „geometria divină” din versurile lui Ion Barbu: „Ungi cercului/adastă, caseă-n fiecare, tură/spaimangustă/de făptură/geometrică...” (**Spaimă**). Că vinovat e tot făcutul și sfânt doar **studiul**, începutul! (Liceul ar mai putea fi făcut o dată, serios, măcar la seral; f.f.-ul înțeleg că s-a desființat.)

luminița cojocaru urbackzek

Mi-e dat

Mi-e dat să umblu
deodată pe zece cărări
Mi-e dat să trăiesc repede
și să scot măștile de pe fața
unor momâi
ce își spun învățători
ce își spun stăpâni.
Mi-e dat să fiu gol frumos
să dansez cu bucurie
în postul paștelui
cu toți
să biciuiesc pietrele
și să-mi pun tâmpla
pe umărul lor
să primesc câte un semn
de la celălalt capăt
al căii lactee.
Mi-e dat să privesc
sublimul albastru
chiar în ochi...

Cine
ce știe de viața poetului?
Să vină
să zică ceva! Și poate să facă
o vizită
în grota inimii lui
cu jar zgândărit.

O MASĂ CU SCRITORII LA PALATUL REGAL

de VLAICU BÂRNA

Baronul de Herz, un bun povestitor prezentându-și confracții. ● O pacientă a doctorului Freud captivă la Foișor. ● Carol II, mare cavaler de industrie dar și cîtor.

Într-o vară de pe la mijlocul deceniului patru petrecusem o lună de vacanță ca invitat al Societății Scriitorilor Români, la Bușteni, în vila pe care Domeniile Coroanei o pusese la dispoziția menilor scrisului. Am invitat ca tînăr scriitor, împreună cu alți confracți ca Emil Botta, Oscar Lemnaru, Ieronim Serbu și poetul Al. Călinescu de la Focșani, răpus de tuberculoză chiar în iarna aceluia an. În lotul celor

Rampa iar pînă în 1924 a condus **Adevărul literar**.

În vacanța de la Bușteni i-am cunoscut și familia, soția și pe cei doi copii, o fată și un băiat, ambii aproape de vârsta adolescenței.

În una din zile Baronul ne-a povestit cu mult umor o vizită a scriitorilor la Palat, ca invitați ai regelui la o masă. Regele era Carol II și masa a avut loc în primul an după suirea acestuia pe tron, la întoarcerea din pribegie.

Între invitați fuseseră acolo: Cincinat Pavelescu, Victor Eftimiu, Ion Minulescu, N. Davidescu, Rebreanu, Cazaban, Stamatiad și alții. Tot hazul tabloului înfățișat de povestitor stătea în crispera oaspeților regali aflați în acel

loc unde nu mai fuseseră niciodată, când de la ei, socotiți vrăjitori ai cuvântului, care era de așteptat tocmai contrariul, degajare și bună dispoziție, dacă nu chiar rostiri memorabile. Așezați la masă, cu regele la mijloc, într-o tăcere lugubră, în spatele fiecărui invitat se afla postat un lacheu, iar în această liniște parcă nu cuteza nimeni să zică nici păs. Pe fondul așteptării anxioase și atente s-a auzit însă, deodată, pronunțarea marcată a unui „Mda”. A fost recunoscut glasul lui N. Davidescu, pentru că acest mda era un tic al lui când singur și dus pe gânduri în fața unui svarț, la Capșa, se trezea deodată la realitate.

Cine a prins curaj la un moment dat a fost Cincinat Pavelescu, el care mai fusese poftit la Palat încă de pe timpul Carmen Sylvei. Acum, arătându-se degajat, a început să spună câte o anecdotă scurtă și când ajungea la poantă, incluz șevalieră de pe un deget de la mână lui dreaptă atingea ușor buza paharului de cristal Baccarat ce-i stătea în față și un clinchet muzical făcea să tresară pe loc toate capetele și ru-

lui de la chei. Între un fel de mâncare și altul, servite în porțelanuri englezești, chinezești și de Meissen, cu tacâmuri de argint aurit, regele se distra aruncând cocoloașe de pâine unui câine favorit, care le prindea din zbor: poetul Al. T. Stamatiad, socotind că partenerul de sport al regelui e flămând, a luat o bucată de friptură din farfurie și punând-o jos pe covor i-a făcut semne dexterului animal că este pentru el... Poate că Baronul ne-a mai spus lucruri interesante și despre alți scriitori de la acea masă regală, dar nu le mai țin în minte. Mai știu doar, după mărturia lui, că la sfârșitul mesei, când s-au ridicat cu toții să treacă în salon la cafele și la taifas, o molie răăcită pe semne din dulapurile cu blănuri ale Palatului și-a cotit zborul printre invitați și când a ajuns în dreptul lui Ion Minulescu, acesta a și prins-o cu un gest rezolut. Mândru de un atare succes, poetul **Romanțelor pentru mai târziu** s-a adresat suveranului cu multă căldură:

- E o molie regală, îmi dați voie s-o păstrez majestate... Cu această scenă grotescă se încheia relatarea Baronului...

Nu știu cât de încântat va fi fost regele să ofere spre amintire o molie dar nici speriat n-a fost el vreodată de tot ce circula în public, despre viața lui particulară. Mai întâi despre conviețuirea cu doamna Lupescu, căreia intimii și cereul camarilei regale îi spuneau Duduia. La întoarcerea lui din pribegie se obligase față de oamenii politici ai țării să se despartă de ea. Dar nu s-a ținut de vorbă, a readus-o în țară curând, instalând-o într-un mic palat la șosea și dăruindu-i o vilă în inima orașului. Zădarnic au fost denunțurile publice ale lui Iuliu Maniu, la mitinguri și în ziare, condamnând moralitatea capului statului, pentru că favorita monarhului și-a păstrat mai departe locul de regină neincoronată până la sfârșit.

Prin cafenele se mai povestea ce pățise una din damele de lux ale Bucureștilor, solicitată să facă cunoștință cu canapeaua regală. Era vorba de Ileana B., fiica unui profesor de muzică și a unei demimondene, celebră la timpul său și intrată în legendă. Această fiică nu putea atinge nici pe departe nivelul de frumusețe și faimă, de multe apuse, de care se bucurase mama ei, dar avea în plus un atu de altă natură și de-o speță mai rară. Ea fusese clienta doctorului Sigmund Freud, pe care-l vizitase la Viena și care se zicea că a tratat-o și vindecat-o de complexul Oedip. Ei bine,

această decomplexată de marele psihanalist austriac, a ajuns într-o zi la dispoziția suveranului, instalată regește într-un apartament din noul palat Foișor de la Sinaia. Două zile și trei nopți ar fi durat ospesia intimă de la Foișor, după care a treia zi în zori, amantul regal a

spălat puțină în stil sportiv lăsând-o pe Ileana B., în brațele lui Morfeu. Când s-a sculat și s-a văzut singură, fosta clientă a doctorului Freud a găsit pe colțul mesei din apartamentul sinaist un plic alb, fără adresă, destul de subțire, care conținea trei hârtii, de câte o mie de lei. Ea s-ar fi îmbrăcat îndată și ar fi coborât în grabă la gară, jos, ca să ia trenul de București, dar nu înainte de a fi scris pe respectivul plic numele și adresa Suveranului, iar dedesubt un mic text care suna în felul următor: Nu am nevoie de acești bani, păstrează-i și... Urma o adresă ireverențioasă, unde trebuiau trimiși banii...

Cunoscut ca venal, meschin și zgârcit, deși acționar important la toate întreprinderile din țară, Carol II și-a dobândit repede numele de mare cavaler de industrie, adică escroc. El a cîtorit, totuși, cea mai prestigioasă editură și cea mai bună revistă literară din perioada interbelică.

maturi aflați acolo o dată cu noi figurau: Mircea Damian, Sărmanul Klopstock, A. de Herz, V. Demetrius, Șerban Cioculescu, Vladimir Streinu și alții. Familistii se aflau aici împreună cu soțiile și copiii, iar plutonul îl încheiau două tinere scriitoare, pe nume Lucia Demetrus și Coca Farago. Locuind în aceeași clădire și luând masa regulat la restaurantul **Ursul din Carpați** acest grup forma o mică comunitate de care vrând-nevrând ne vedeam legați, ducându-ne, cum s-ar zice, viața împreună. Cei mai bătrâni știau o mulțime de întâmplări din trecutul lor și al breslei, unii din ei având darul de a povesti și evoca momente chipuri memorabile care intraseră în istorie de care nu puteai să nu fii interesat. Reînviaseră acolo figuri și epoci demult dispărute, generația de la 1900 cu puseul semănătorist și înfruntările lui cu cei patronați de Macedonski, și unii și alții consumatori de svarț la cafenelele **Fialkovski** și **Imperial**. Ni se povestea de prietenia care-i determinase pe doi poeți de talent, Șt. O. Iosif și D. Anghel să-și abandoneze numele deja lansate în literatură și să colaboreze, semnându-și noile creații scrise împreună cu pseudonimul **A. Mirea**. Liantul acestei colaborări fusese o femeie frumoasă și pasionată, din speța eroinelor tragice, pe nume Natalia Negru, care le va marca amândurora un destin lăunest.

Între acești povestitori l-am remarcat pe scriitorul A. de Herz, cu un deosebit talent de a reda prin cuvânt, gest și mimică chipurile unor oameni. El era de meserie comedigraf, autor de teatru, cu multe succese pe scena Naționalului și a altor teatre, în primele trei decenii ale veacului, dar intrat apoi somptuos în uitare. Toată lumea îi zicea Baronul, ceea ce și era, ca fiu al lui Edgar von Herz, unul din tinerii bărbați veniți o dată cu domnitorul Carol I și folosiți de el ca oameni de încredere în administrația țării pe care o guverna. Se născuse în 1887 în București, unde copilărise și își făcuse studiile. Debutase pe scena cu piesa **Domnița Ruxandra**, îndeplinind mulți ani și funcția de secretar al Teatrului Național. Între numeroasele piese de teatru pe care le-a scris A. de Herz figurează și una cu titlul **Sorana** în colaborare cu Al. Brătescu-Voinești. El scrisese și la revistele **Convorbiri literare**, **Convorbiri critice**, **Viața nouă**, și

ROBERTO ROSSELLINI A FOST CÂNDVA ÎN ROMÂNIA (I)

de MANUELA CERNAT

L-am cunoscut pe Roberto Rossellini în apartamentul părinților mei de la etajul șapte al unei clădiri din inima Bucureștiului.

În 1966, Roberto Rossellini descindea la București ca să perfecteze o co-produție cu studiourile de la Buftea. Sosca aureolat de fabuloasa lui faimă de ctitor al Neorealismului. Reformator al cinematografului european post-belic și charismatic Cicerone al tinerelor generații, era venerat de la un capăt la celălalt al globului. Îl credeam ca mentor spiritual Fellini și Godard, Truffaut și Charbol, Noul Val Latino-american și liderii filmului indian de elită, Satyajit Ray și Mrinal Sen. Avea în urmă treizeci de ani de căutări, de glorie, dar și de melancolie. Oscilând imprezvizibil între capodoperă și experiment își asumase fără ostentație misiunea de deschizător de drumuri într-o artă pe care o iubea cu pasiune dar știa să-i recunoască lucid limitele și erorile. Propria biografie, tumultuoasă, punctată de idile cu straturi celebre și marea de răsunătoare divorțuri într-o Italie pe atunci încă dominată de tabu-ri catolice alimentase din plin nu doar monografiile docte, tipărite în ediții de lux ci și cronică de scandal. Pe scurt, din memoriile lui ar fi ieșit un pasionant serial de televiziune.

Născut în 1906, Roberto Rossellini crescuse aproape odată cu cinematograful. Odrasla răsfățată a proprietarului celei mai elegante săli de cinema din Roma, faimosul „Corso” de pe Via Veneto, se hrănise până la saturație cu filme încă de pe când era de-o șchioapă. În tovărășia fratelui mezin,

Renzo, viitor compozitor de faimă mondială, nu scăpase nici o noutate din repertoriul de la „Corso”. Și totuși, am ajuns la vârsta opțiunilor, „scamatoria cu imagini” nu-l tentase. Preferase să se dedice literelor și mai ales femeilor frumoase, prietenilor, existenței moderne, „dolcelui far niente” propriu lumii generației sale, acei „vittelloni” evocați ulterior de Fellini într-un celebru film a căminului pământesc. În ambianța de lux și opulență, întru totul adioma celei evocate patruzeci de ani mai târziu de Vittorio de Sica în primele scenețe din Il giardino dei Finzi Contini, într-o atmosferă senină și lipsită de griji, tânărul Rossellini, întârzie să ia viața în piept. Dar norii începeau să se adune deasupra Europei. Viitorul risca să rezerve surprize dezagregabile nonșalantului sibiric. Dintre soluțiile de moment, evident cinematograful oferea cel mai agreabil „modus vivendi”.

Împlinise 30 de ani când în somptuoasa vilă a familiei din împrejurimile Romei, s-a apucat, mai în urmă, mai în serios, să improvizeze un mic studio unde și-a făcut mâna cu câteva scurt-metraje - Daphne (1936) și Prelude a l'après midi d'un faune (1938), urmate în 1939 de Fantasia sottomarina, Il tacchino prepotente, La Vispa, Teresa. Inspirația de a păși pe această cale a fost salutară. Foarte curând, războiul îl aduce brutal la realitate pe tânărul intelectual. Ceea ce începuse ca o glumă se va dovedi o vocație și, în cele din urmă, un destin. Nevoit să-și câștige existența ca realizator profesionist, debutează în plină ofensivă pro-belică a propagandei mussoliniene. Prin ce stranie coincidență, toți

marii despoți ai Europei acestui veac - Lenin, Hitler, Mussolini, Stalin, Ceaușescu - au avut în comun mania cinematografului? Concomitent cu înălțarea unui cartier ultra-modern, din fericire nu în inima ci la marginea Romei, Il Duce comandase și construirea grandioaselor Studiouri Cinecitta. Cinefilia lui ferbventă era împărțită de întreaga familie: Ginerile, Galeazzo Ciano, conducea direcția Cinematografiei din Ministerul Presei și al Propagandei iar fratele, Vittorio Mussolini, avea velleități de scenarist.

În 1942, Rossellini este obligat să realizeze Un pilota ritorna pe un scenariu al acestuia, misiune ingrată de care se achită mizând abil pe cartea verismului domentat. În toată perioada războiului, slalomul inteligent printre sloganele fasciste, îi va salva filmele de oprobiu posterității. Formula sobră, de o obiectivitate detașantă, notațiile de tip documentar, substituie grandilovenței eroico-patriotarde tipice vremii ideea de comuniune în suferință a celor constrânși de război să nu mai fie oameni și inamici. Și, spre deosebire de tendința prevalentă în epocă, atența spectatorului este permanent concentrată pe detaliile realiste ale existenței cotidiene. Interesul pentru gesturile de zi cu zi ale oamenilor lăsa să se întrevadă dea principiul care va guverna întreaga filmografie a cineastului: Istoria este produsul sumei unor mărunte existențe individualwe.

Într-o Italie pârjolită de război, în timp ce în peninsula se purtau încă lupte crâncene, vânzându-și mobilele din casă, regizorul reîncepe să lucreze cu un buget minim, un film inspirat din tragediile individuale petrecute sub ochii lui în cadrul tragediei colective a ocupației germane. Așa s-a născut Roma oraș deschis. Subiectul, strict real - cazul unui proav anti fascist, Don Morosini, împușcat de nemți - și fusese sugerat lui Rossellini de unul din liderii mișcării de Rezistență împreună cu care regizorul și foarte tinerii săi scenariști, Sergo Amidei și Federico Fellini, stătuseră ascunși câta vreme într-un apartament din Roma, pentru a cunoaște direct martiriul populației nevoiașe în acele zile când, declarată „oraș deschis”, solara capitală se preschimbbase, pentru a căta oară de la întemeierea ei, într-un loc al morții, al delațiunilor și al execuțiilor sumare.

teatru

JOCURI... CEHOVIENE

de MARIA LAIU

Deși vremea teatrelor de amatori a apus, se mai află răspândite prin țară - nu multe dar adevărate - trupe de diletați, ce uneori, în ciuda greutăților financiare și a lipsei unei dotări tehnico-materiale adecvate, reușesc să atingă performanțe artistice nebănuite. Statutul unora dintre aceste colective - cu totul datorite artei scenice - se dovedește, până la urmă, destul de bizar.

Bunăoară, de curând, Teatrul Popular din Focșani a devenit Teatrul Municipal „Mr. Gh. Pastia”. Nu știm în ce măsură schimbarea unei titulaturii a ajutat echipa să fie mai bună decât era înainte; ne-am convins, însă, că există momente cnd putem trece peste prejudecăți, recunoscând că absența unei diplome de specialitate, poate fi suplinită - în anume împrejurări - prin bucuria ludică a interpreților, prin talentul lor nativ pus în valoare de către un regizor. Artiștii amatori își încarcă personajele cu propriile lor trăiri, ferindu-le astfel de rutină și blazare.

Spectacolul prezentat nu demult la București la Teatrul Municipal din Focșani o confirmă!

„Fericire conjugală” pornește de la două comedii cehoviene destul de cunoscute („Ursul” și „Cerere în căsătorie”) după modelul intertextualizării - o noțiune ce „riscă” să revină la modă - oferindu-ne clipe de reală destindere și amuzament.

Ideea suprapunerii acestor piese se dovedește a fi nu numai generoasă pentru actori, dar și plină de haz. Scenariul este întocmit cu grijă de către regizorul spectacolului, Mihai Lungeanu, astfel încât amănuntul comic să capete relevanță iar firul „poveștii” să nu fie rupt. Interferarea replicilor nu face decât să potențeze elementele comune ale textelor: prostia și vanitatea omenească, automatismul gândirii, ticurile verbale, repetițiile, falsa onoare, lipsa unui conflict real ce „eșuează” spre - de fapt două - cereri în căsătorie!

Interesantă este și modalitatea translației acțiunii în banalul cotidian cu ajutorul decorului (semnat tot de către Mihai Lungeanu). Niște rame goale devin pereții subțiri și transparentți ai unor apartamente de bloc. De acestea stau atrnate alte cadre (fără conținut) sugerând existența tablourilor, fotografiilor de familie, oglinzilor.

Și pentru că într-o economie de piață care se respectă, „boierii” nu-și mai permit nici măcar să aibă „servitori personali”, Luka devine un fel de „siugă la mai mulți stăpâni” alergând, plictisit și neputincios, de la o încăpere la alta fără a mulțumi pe cineva. (Ingenios acest raționament care constituie, în fond, liantul întregului demers!).

Protagonistii - cu care regizorul Mihai Lungeanu nu se află la întâia colaborare - se lasă seduși de această modalitate aparent simplă, jucând cu dezinvoltură și măsura cuvenită, rolurile încredințate.

Din distribuție se detașează : Sorin Frâncu (Smirnov) întrupând un „Urs” mai mult jovial decât morocănos, trecând cu ușurință de la furie la candoare, Paula Grosu (Elena Popova) - o ingenuă plină de vitalitate, „gingașă” sau afectată att et stă bine eroinei sale și Adrian Rădulescu (Lomov) - un timid arțăgos, încremenit în atitudini pline de umor, pregătindu-și cu minuție discursul pe care-l uită de ficcare dată cnd era necesar. Corecți, dar nu mai mult: Valentin Cotigă (Ciubukov), Iulian Băncilă (Luka) și Luiza Anghel (Natalia Stepanovna).

Într-un cuvânt „Fericire conjugală” a constituit un spectacol agreabil, ritmat, bine susținut regizoral și actoricesc - în stare să frângă pentru o clipă bariera dintre teatrele profesioniste și cele populare.

FUGA ARCUȘELOR

de GRETE TARTLER

Din punct de vedere științific, „fuga cereierelor” e de mult practică. „Fuga arcușelor” a devenit însă emblema timpului nostru. O pagină întreagă din *Le Monde*, 26 februarie 1997, comentează viața artistică a Budapestei, tulburată de legile economiei de piață. Ancheta începe cu afirmația „Ungaria a făcut din trecutul său tabula rasa”. La șapte ani după schimbare, statul declară că nu mai are în grijă securitatea socială a artiștilor și nici nu mai integrează o parte a drepturilor lor de autor fiscalității comune. Mentalitatea, ca și la noi, s-a schim-

bat: „artiștii nu mai au nici o importanță”. Aceleași probleme - naționalism, corupție legată de privatizare, riscul de a trece peste marile dezbateri intelectuale sub formă jurnalistică. Dar, cum recunoaște romancierul Peter Lengyel, deși statutul artistic e precar, „nu voi spune niciodată că e mai rău ca înainte. Pentru că acum țara e independentă. A avea dreptul să scrii adevărul e mai important ca orice”. Adaptându-se, alergând după bani, pierzând consensul (înainte, toți împotriva regimului, azi, felurite „tabere” și lipsă de comunicare), învățând să atragă publicul, „să se vândă”, fiecare luptă de unul singur. Cei foarte buni (cărți traduse, filme cumpărate) și cei foarte proști (producția kitsch pe gustul vulgului) reușesc. Cei medii devin „artiști de duminică”. Piața de limbă maghiară fiind foarte restrânsă (ca și aceea de limbă română) mulți nu au altă speranță și perspectivă decât exilul.

Educația muzicală rămâne punctul forte al învățământului maghiar, de aceea interpreții „produși” de acesta beneficiază în Germania de un salariu de zece ori mai mare decât în

propria lor țară. Cu patru orchestre de mare nivel - între care Orchestra Festivalului Budapestan dirijată de Ivan Fischer - capitala Ungariei „drenează”, la rândul ei, în „cascada către Occident”, instrumentiștii cei mai buni din Rusia și Ucraina.

Viața teatrală maghiară a rămas efervescentă, deși, în absența cenzurii, a dispărut și la ei grija „complicității politice”. Cum subvențiile descreșc de la un an la altul, multe teatre s-au îndreptat, pentru a atrage publicul, către **music-hall**. Se joacă, de pildă, **Cats** și **Les Miserables**, ca peste tot - triumful „teatrului hamburger”. Starurile găsesc de lucru, ceilalți, nu.

În schimb, vecinii românilor nu se pot lăuda cu prea valoroși pictori, de aici - inexistența „sugii penelor”.

Pentru comparație, merită citate comentariile doamnei Katalin Neray, directoarea Muzeului Ludwig de artă contemporană din Budapesta: „Cultura și educația se află într-o situație dificilă. Artiștii se dezinteresează acum de politică. Sfera individuală trece mai presus de orice. Se dezvoltă auto-ironia. Marea problemă - pentru ei ca și pentru alții - rămâne strategia supraviețuirii”.

BIBLIOTECA NOASTRĂ

- **Moarte mărunță** (Alexandru D. Lungu), proză, Ed. Viitorul Românesc, preț neprecizat.
- **Condamnat la fericire** (Mircea Matei Popa), proză, ed. Bucura, 2 vol. 22.440 lei.
- **Un descălecat** (Liviu Lungu), proză, ed. AMB, 6900 lei.
- **Despre eroi și morminte** (Ernesto Sabato - trad. Aurel Covaci, versiune revăzută, Angela Martin), proză, ed. Univers, preț neprecizat.
- **Prieteni și eroi** (Olivia Manning) - trad. Diana Stanciu, proză, ed. Univers, preț neprecizat.
- **Vise de iarnă** (Rossetta Loy - trad. Crina Popescu, proză, ed. Univers, preț neprecizat).
- **Febră esențială** (Maria Urbanovici), versuri, ed. Helicon, 2550 lei.
- **Sonete** (George Chirilă), versuri, ed. Sfera, 3000 lei.
- **Paradis refuzat** (Doru Albu), versuri, ed. Pantcon, 5000 lei.
- **Cartea păcatelor** (Dumitru Ungureanu), proză, ed. Marineasa, preț neprecizat.
- **Noaptea gravitației** (Vasile Bardan), versuri, ed. Eminescu, preț neprecizat.
- **Femeia pește** (Floarea Țuțuianu), versuri, ed. Cartea Românească, preț neprecizat.
- **Gutui japonez** (Aurel Rău), versuri, ed. Timpul, preț neprecizat.
- **Anul în care s-a inventat lebăda** (Ardian Christina Kuciuk), proză, ed. Getic, 7000 lei.
- **Veșnicul început** (Zeno Ghițulescu), versuri, ed. Ardealul, 3826 lei.
- **Poema 'naltei domnișoare** (Cristina Onofrei), versuri, ed. Tipart, preț neprecizat.
- **Runele visului** (Anghel Roman), versuri, ed. Cartfil, 5000 lei.
- **Pasărea cu ochi-n lună** (Ion Petrovai), versuri, ed. Dacia, preț neprecizat.
- **Întoarcerea din stele** (Stanislaw Lem - trad. Mihai Dan Pavelescu și Cristian Tudor Popescu) proză, ed. Univers, preț neprecizat.

lumea literară

«LITERATURA EXILULUI»

Continuă alegerile la filialele din țară și la secțiile literare din Capitală. În mare parte, scriitorii noștri au înțeles perioada de austeritate prin care trecem și au votat favorabil inițiativa Consiliului Uniunii Scriitorilor. Deocamdată avem numele a aproape jumătate din cei aleși (pentru Consiliu și secțiile respective) și sperăm ca în două-trei săptămâni să vă prezentăm lista completă a celor care devin purtătorii de cuvânt ai breaslei noastre. ● **La Sala cu Oglinzi** a Casei Monteoru a fost lansat volumul lui George Bălan „În dialog cu Emil Cioran”, editat de Editura Cartea Românească. Au prezentat Angela Martin, Eugen Uricaru, Viorel Cosma și Mihai Zamfir. ● În același loc grupul de edituri **Universală, DU Style, Atlas, Persona, Integral**, au lansat romanul **Excelența Sa**, aparținând prozatorului Pop Simion, fost ambasador al României în Ungaria. Au vorbit cu această ocazie Doina Uricariu, Romul Munteanu și Valentin Hossu Longin. ● La International Center Book (Etaj magazin Unirea) au fost prezentate albumele **Meșterul Manole** de Marcel Olinescu, **Gravorul Valerian Țopa** de Radu Negru și **Graficianul Constantin Dracsin** de Valerian Țopa. Toate

acestea au apărut la Editura Gea. ● Simpozionul „Literatura exilului” s-a desfășurat la sediul Uniunii Scriitorilor săptămâna trecută. Au conferențiat: dr. Lubomir Machala (Cehia) - **Literatura cehă în exil**; prof. Aleksander Fiut (Polonia) - **Gombrowicz și Milosz - jocul cu formele**; conf. dr. Branislav Hichel (Slovacia) - **Literatura slovacă din exil**; Csicsery-Ronay Istvan (Ungaria) - **Tradițional și modern în literatura emigrației**; Alex Ștefănescu - **România - Fenomenul Paul Goma**. ● Miercuri, 27 martie, ora 14 se lansează la Sala Oglinzi a Casei Monteoru romanul lui Paul Goma **Garda inversă**. Vor prezenta prof. Mircea Martin, Radu G. Țeposu și Alex. Ștefănescu. ● La Librăria Sadoveanu s-a lansat volumul de versuri **Regatul ascuns** aparținând poetei Elena Chițimia-Armenescu. Au prezentat Vasile Andru și Pan M. Vizirescu. ● Joi, 16 ianuarie a.c., la ora 17.00, în Sala bibliotecii Casei de cultură din Bacău a avut loc reuniunea de lucru a Cenaclului Literar artistic AVANGARDA XXI, patronat de instituția gazdă și Fundația Culturală „Georgeta și Mircea Cancicov”. A citit Valentin Matei. Moderator: Octavian Voicu.

phil carradice

Poet, nuvelist și istoric, PHIL CARRADICE este unul dintre cei mai publicați scriitori din Țara Galilor. Ca director al unei școli pentru copii cu tulburări de comportament, CARRADICE și-a folosit din plin experiența în elaborarea unei culegeri de povestiri apărute de curând în România. Autorul galez predă, cu diverse prilejuri, compoziția literară și are o emisiune la un post central de radio din țara sa.

Jenny a fost prima mea dragoste. De-abia împlinisem paisprezece ani - a, da, știu ce vor spune cinci - n-a fost decât una din acele pasiuni devoratoare pe care le-am încercat cu toții la începutul adolescenței. Se prea poate, dar, pentru mine, tot ce s-a întâmplat în cele câteva luni a fost real, minunat și vital. Nu mai simțisem niciodată până atunci o durere atât de plăcută și, dacă stau bine să mă gândesc, n-am mai trăit ceva asemănător nici după aceea.

Primul lucru de care îmi amintesc s-a petrecut în vestiarul școlii, într-o dimineață însoțită de aprilie. Tocmai încheiasem ultimul meci din campionat, în care ne învinsesem adversarii tradiționali după o partidă aprig disputată. Stăteam în fața dulapului, relaxat după dușul fierbinte și pipăind ușor o zgârietură de pe tâmpla stângă.

- Hei, e-adevărat ce se vorbește despre tine și Jenny Stephens? mă întrebă Pete din celălalt colț al încăperii învăluite de abur.

Ceilalți băieți izbucniră în râs și, de după cuier, un prosop ud îmi sfichui spatele gol.

- Despre ce dracu' vorbești? m-am revoltat eu, aruncând cu o gheată de rugby scâlciată în direcția atacatorului.

- Toată școala vchiește, striga Pete. Tipa e-n limbă după tine. Spune că vrea să ieșiți împreună. Dumnezeu știe ce-a găsit la tine. Muldoon bubosu'!

Ignorând răsetele, i-am aruncat o privire încruntată prietenului meu Bob și m-am grăbit să-mi vâr în geantă echipamentul plin de noroi. Mă făcusem roșu la față, iar în stomac aveam o senzație foarte ciudată, de fierbințeață.

- E prima oară când aud despre asta, am strigat eu peste umăr. Oricum n-aș ieși cu ea. E o parașută.

Când, puțin mai târziu, am părăsit vestiarul împreună cu Bob, un puști blond dintr-a III-a aștepta pe treptele de la intrare. La apariția noastră, sări în picioare și îmi strecură în mână un bilețel mototolit.

- De la Jenny, zise el, arătând spre terenul de hockey pe iarbă al fetelor. Nu trebuie să-mi dai nici un răspuns.

M-am uitat cum traversează în grabă terenul cu picioarele lui subțiri. Bob îmi dădu un ghiont, amintindu-mi de bucățile de hârtie.

- Ce-ar fi să citești biletul? S-ar putea să fie ceva interesant.

Mă simteam stânjenit, incapabil să deschid scrisoarea. Pe de altă parte, citeam curiozitatea pe fața lui Bob și știam că, dacă încercam să fac un secret din asta, zvonurile ar fi împânzită școala în doar câteva ceasuri. Drept care, resemnat, am desfăcut hârtia.

„Ce-ai zice de o partidă de tenis în după-amiaza asta? Dacă-ți surâde ideea, așteaptă-mă la terenurile vechi, la ora 2.30. Cu drag, Jenny”.

Am ridicat indiferent din umeri.

- Vezi? Nu e nimic din ce ți-ai închipuit.

JENNY

Vrea să jucăm tenis împreună, doar atât.

- Zău? spuse Bob, rânjind. Dacă ține atât de mult să te întâlnească, să știi că n-o face pentru reverul tău. Cât de naiv poți fi, amice!

Am pornit agale către stația de autobuz. Eram bucuros, aproape că jubilam. Fetele nu-mi dăduseră prea multă bătaie de cap până atunci. Ca să fiu sincer, nu-mi dăduseră în nici un fel de înțeles că le-aș interesa, întotdeauna preferându-i pe cei cu nasul pe sus și bine făcuți, precum Bob sau Pete. Și acum să descopăr că Jenny - cu siguranță una dintre cele mai atrăgătoare fete din școală - se interesa de mine? Era prea de tot.

*

Am ajuns la terenuri înainte de 2.15. Nu era nici urmă de Jenny și, o clipă, am crezut că totul fusese o farsă pusă la cale de Bob și Pete sau de ceilalți băieți. O, cât le-ar fi plăcut să mă vadă cum aștept acolo, o oră întregă, perpelindu-mă, făcându-mi tot felul de griji, în timp ce ei savurau spectacolul, undeva prin tufișuri.

Am privit atent în jur, doar-doar i-oi vedea. Dacă erau prin preajmă, cinstele lor, se camuflaseră bine. Apoi, pe neașteptate, am zărit-o pe Jenny, îndreptându-se cu pas sprinten spre mine. Purta o fustă albă de tenis, croită elegant și îndeajuns de scurtă ca să-i scoată în evidență picioarele lungi și bronzate. Întotdeauna m-am întrebă cum de reușea să-și păstreze bronzul - era de-abia aprilie și deja pielea ei căpătase o nuanță brun-arămie. Mi-am privit mâinile și brațele albe, blugii spălăciți, regretând că nu mi-am adus și eu echipamentul. Dar era prea târziu acum.

- Bună, strigă Jenny, deschizând poarta și apropiindu-se de mine. Mă bucur că ai reușit să vii.

Părea prietenoasă, nimic mai mult. Am privit-o cum pășește hotărât spre celălalt capăt al terenului și am rămas nedumerit. Poate că, într-adevăr, nu voia decât să joace o partidă de tenis.

Să fie clar, nu că i-aș fi opus cine știe ce rezistență. Era o jucătoare bună, lovea mingea de parcă ar fi vrut s-o omoare. Eu mai mult mă aflam în treabă - rugby-ul și cricket-ul erau punctele mele forte. M-a snopit în bătaie: 6-0, 6-1. În mai puțin de 30 de minute eram ud learcă și tremuram de oboseală; ea arăta la fel de netulburată și frumoasă ca întotdeauna.

- Mulțumesc, zise ea. Cred că ar trebui să joci mai des. Ai putea fi destul de bun dacă

te-ai strădui mai mult.

N-am răspuns. N-aveam cum. Încă nu-mi regăsisem suflul. Jenny îmi zâmbi și își sprijini racheta de fileu. Ochii îi străluceau când îmi întinse mâna.

- Vino, îmi spuse.

Mă conduse spre vechile adăposturi anti-aeriene ce flancau terenurile de tenis. Terenurile făcuseră parte dintr-o bază de hidroavioane din timpul celui de-al doilea război mondial, dar Flota Aeriană Regală le abandonase de mult și acum erau folosite - ca și adăposturile - de locuitorii orașului după cum credeau de cuviință.

- Unde mergem? am întrebat eu.

Jenny zâmbi și mie îmi veni să sar în sus de bucurie. În ciuda oboselii, mă simții brusc înviorat. Fata îmi dădea senzația de proștețime, de curățenie, avea un parfum numai al ei - parfumul promisiunii, dacă putea exista așa ceva. Era o prostie, dar vorbele mele din dimineața aceea îmi reveniră în minte. Cum o numisem? Parașută? Trebuie să fi fost nebun. Jenny era frumoasă, afectuoasă și senzuală. Până atunci nu mai întâlnisem o fată ca ea.

- Vreau să-ți arăt ceva, zise ea, coborând treptele înalte ale adăpostului.

La capătul lor ne oprirăm, iar ea se lipi cu spatele de un perete. Mirosea extraordinar parfumul ei umplea clădirea aceea veche și murdară. O simțeam, o vedeam, o puteam atinge. Întreaga mea ființă era copleșită de prezența lui Jenny.

- Ei bine? făcu ea.

- Ei bine ce?

- N-ai de gând să mă săruți?

Sosise, deci, și clipa cea mare. Nu mai sărutasem niciodată o fată și nu prea știam ce să fac. M-am apropiat repede de ea și, când ne mai despărțeau doar zece centimetri, fata mă opri clătănind ușor din cap.

- Ușurel, spuse ea. Și închide ochii.

- De ce?

- E mai bine așa.

Mi-a luat fața în mâini și, încet, cât se poate de încet, și-a lipit buzele de ale mele. Deodată, creierul parcă-mi tâșni din cap și începu să facă tumbă prin încăperea goală. Am simțit cum își trece mâinile prin părul meu, cum își lasă gustul de nectar, dulce sărat, al gurii pe buzele mele. Căpătând curaj, am început să experimentez. Am deschis gura, apoi am închis-o; am sărutat-o apăsător, am sărutat-o ușor, m-am tras înapoi pentru ca buzele noastre să se atingă numai. Jenny lăsă să-i scape un geamăt senzual, pornit din adâncul ființei ei. A fost, mai mult ca sigur, cea mai fericită clipă din viața mea.

Alteva deosebit nu s-a întâmplat în ziua aceea. Am mai jucat două seturi și, de fiecare dată, Jenny a câștigat la zero. Sincer să fiu, am fost norocos să mă aleg și cu atât. Mîntea îmi era cu totul în altă parte. Când s-a făcut ora cinci am condus-o acasă și am sărutat-o din nou în fața ușii. Mi-aș fi petrecut tot restul vieții doar sărutând-o.

- Ne vedem și mâine? întrebă ea.

Am dat din cap în semn că da. Măine? Nu știam dacă voi putea rezista atât de mult.

- O să mergem la plimbare, zise ea și ușa se închise încet în urma ei.

*

Au urmat câteva săptămâni de vis. Mergeam peste tot împreună - pe malul râului, pe plajă, la cinematograful nostru amarât.

Uneori petreceam ore întregi la Cafeneaua Conti, ținându-ne de mână, uitând de cafeaua

ce se răcea în fața noastră. Iubeam pentru prima oară în viață. Jenny era prezentă în gândurile mele clipă de clipă; nu mi-o puteam scoate din minte. Simțeam o durere acută în piept atunci când nu eram cu ea și o energie, o pasiune copleșitoare când se afla alături de mine. Și totuși, în ciuda trăirii intense, legătura noastră își păstra inocența - poate că tocmai de aceea era atât de frumoasă.

Bob și Pete, însă, erau de-a dreptul dezgustați.

- Vino-ți în fire, îmi spunea Pete. Nenorocita aia a făcut din tine un papă-lapte.

Eu zâmbeam în sinea mea. Băiețiiăștia pur și simplu nu puteau înțelege. De fapt, nimeni nu putea înțelege, nimeni în afară de mine, pentru că nimeni nu se mai simțise vreodată la fel!

Și atunci apărură primul nor întunecat. Într-o sâmbătă seara, în timp ce ședeam în ultimul rând la cinematograful Grand, așteptând să înceapă un film cu Elvis Presley, Jenny făcu să cadă cerul pe mine.

- Nu vreau să vină decembrie, murmură ea.

- Decembrie?

- Atunci mă mut la tata. Nu știi?

Rămas fără glas, am izbutit numai să mîșc din cap. Povestea era cât se poate de simplă. Mama lui Jenny murise de mult, iar tatăl ei era directorul unui magazin universal din rețeaua Moss din Londra. Fata locuia de aproape de opt ani în orașelul nostru, cu bunica, dar acum tatăl ei intenționa să se recăsătorească și vroia s-o ia pe Jenny la el, în capitală. Decembrie urma să fie luna despărțirii.

Zile în șir nu mi-am putut reveni. Cum de putea fi viața atât de nedreaptă? Zăceam în camera mea, ascultând discurile tânguitoare ale lui Pat Boone - „Scrisori de dragoste pe nisip”, „Johnny Will” - cu ochii înecați de lacrimi. Autocompătimirea pur și simplu mă paraliza. Și, din nou, Bob și Pete își manifestară dezgustul.

- Ești patetic, spuse Bob plin de sarcasm. Nu-i decît o amărățită de fată, la naiba. Ca ea găsești cu sutele.

Până la urmă tot Jenny a fost cea care m-a cut să revin cu picioarele pe pământ.

- Uite ce e, ai să-mi lipsești. Al naibii de mult. Dar nu avem decît paisprezece ani. O să ne scriem, zilnic dacă vrei. Dacă iese ceva din asta, cu atât mai bine. Timpul va hotărî. Și, oricum, mai e destul până în decembrie. Hai să profităm de lunile care ne-au mai rămas.

Era un slăt înțelept, de aceea m-am hotărât să-l urmez. Am încercat să nu mă mai gândesc la decembrie și să mă bucur de vacanța de vară. Ne-am distrat de minune - eu, Jenny, Bob, Pete, toți ceilalți. Petrecerile de pe plajă, dansurile de la cafeneaua Treble Two, excursiile de o zi în locuri precum Tenby au făcut ca săptămânile să treacă vesele și luminoase.

Dar a venit septembrie și a trebuit să ne întoarcem la școală. Curând, m-am trezit prins la mijloc între meciurile de rugby, repetițiile pentru piesa pe care trebuia s-o prezentăm în fiecare trimestru și întâlnirile cu Jenny de la sfârșitul săptămânii. Eram atât de ocupat și de mulțumit încît, la început, nici n-am sesizat ușoara schimbare din comportarea ei.

Când octombrie s-a sfârșit, iar zilele umede și reci de noiembrie s-au așternut peste an ca o pătură cenușie, Jenny a devenit distantă și parecă tot mai absentă. Privind retrospectiv, îmi dau seama că deja se îndepărta -

de mine, de școală, de prietenii noștri - pregătindu-se pentru acel final de trimestru care se apropia amenințător, pentru o schimbare care mai mult ca sigur o îngrozea. Iar eu eram prea egoist sau prea înspăimântat ca să văd asta.

- Nici nu știu de ce mai suntem împreună, se plânse ea. Tu, când ai meci, când ai antrenament, când faci altceva. De-abia dacă mai apuc să te văd.

Cred că eram prea resemnat. Nu i-am răspuns și nici n-am încercat să-mi schimb modul de viață. Compromisul era un cuvânt necunoscut mie - de altfel, nu cred că asta își dorea. Nu-mi amintesc de la ce s-a iscat ultima noastră ceartă. Ceva banal, probabil, lipsit de sens. Tot ce știu este că într-o seară, după ore, în stația de autobuz, ne-am aruncat niște cuvinte grele. Ea a plecat val-vârtej într-o parte, eu, bosumflat, în cealaltă.

Paradoxal, îmi amintesc, totuși, ultima ei remarcă în timp ce se îndepărta furioasă, cu părul fluturând în bătaia vântului. Acele câteva cuvinte mă urmăresc și acum, întipărindu-se tot mai adânc în conștiința mea.

- Maturizează-te, mi-a aruncat ea peste umăr. Uneori te comporti ca un țânc de trei ani.

La vremea aceea, mi s-a părut că totul s-a întâmplat din vina ei. Simțeam cum crește furia în mine, întunecându-mi rațiunea. Dar tot mă așteptam să o întâlnesc a doua zi la școală și să lămurim lucrurile împreună. De aceea am fost destul de surprins când am aflat că evenimentele mi-o luaseră puțin înainte.

- Am auzit că ai terminat-o cu Jenny, îmi spuse Bob, în timp ce ne grăbeam să ieșim de pe teren.

M-am înfiorat fără să vreau, dar nu cred că din cauza vântului de noiembrie. Am ridicat din umeri cu nepăsare. Orgoliul îmi interzicea să procedez altfel.

- Cam așa ceva. Devenise prea pisăloagă. E timpul pentru altceva, mai proaspăt.

Bob mă bătu pe umăr.

- Bravo, băiatule. Așa să faci. Măcar ai apucat să te distrezi bine cu ea?

Am rânjit la el - poate puțin cam forțat, dar am rânjit. Pete, care era în spatele lui Bob, privi spre terenul pustiu, mușcând fără tragere de inimă dintr-un hot-dog.

- Ba bine că nu, am răspuns eu. Și încă cum. Și încă cum.

I-am dat un ghiont lui Bob și am făcut cu

Mi-a luat fața în mâini și, încet, cât se poate de încet, și-a lipit buzele de ale mele. Deodată, creierul parcă-mi țâșni din cap... A fost, mai mult ca sigur, cea mai fericită clipă din viața mea.

ochiul. Pete se învioră brusc, cu ochii rotunzi de curiozitate. Amândoi se traseră mai aproape.

- Vrei să spui că ai mers până la capăt cu ea? întrebă Pete. Până la capăt de tot?

O durere ascuțită, un fior de moarte îmi străpunsese pieptul - prea târziu însă ca să mai opresc minciuna. Deja ajunsesem prea departe.

- Bineînțeles. Și, dacă vrei să știi, a fost al naibii de bine!

Și atunci m-am trezit asaltat din toate părțile, lung de gât, tras de păr, înghiontit. Da, băieții mă credeau, ca și cum totul ar fi fost de la sine înțeles.

oscar davico

(serbia)

Jubirea

Surioară, ai crescut cumva pe pajiște laolaltă cu vântul tânăr rățâcind printre flori și chipul îți pare acum ceva ce fusese în somn mângâiat de umbra unui fluture-n zbor?

Surioară, ai crescut cumva pe țârm și ochii îți sunt agitați ca marea, și sânii îți sunt acum ca două valuri ce nu-și astâmpără jocul nicicând?

Sau ai venit din minereuri încinse, din minele de-aramă, din lava-mbeznată, și vocea ți-e acum tunel înțesat de minuni și lacrimile neliniști de ape ce saltă?

Sau poate-a-i crescut în nisipuri aurifere pe adâncul râului, la rădăcinile apei și brațele tale acum în jurul gâtului meu sunt două izvoare căutând, însetat, libertatea?

În românește de Petre Stoica

- Băi, norocosule, zise Bob. Haide, povestește-ne și nouă.

Cu fruntea arsă de rușine, le-am spus tot ce voiau să audă. Chiar și atunci îmi dădeam seama că este o greșeală, că îmi băteam joc de tot ce avusesem mai frumos, eu și Jenny. Dar parcă eram prins într-un vârtej, mă afundam tot mai adânc, fără puțință de scăpare.

În câteva zile, toată școala știa. Oriunde mergeam, simțeam privirile celorlalți ațintite asupra mea - ochi plini de invidie sau admirație perversă. Se părea că, peste noapte, devenisem o adevărată celebritate și, în ciuda remușcărilor, în ciuda minciunii mele sfruntate, în ciuda frumuseții a tot ce trăisem alături de Jenny, noua mea postură începea să-mi placă.

Acea ultimă lună a fost ciudată și plină de evenimente. Serbarea de Crăciun la școală, petrecerile din nopțile de sâmbătă, fetele care de-abia așteptau să iasă cu mine, dată fiind faima mea romanțată. Un lung șir de plăceri năucitoare. Și totuși, exista un fel de deșertăciune în toate, ceva înăuntrul meu îmi spunea că ceea ce mi se întâmpla era inutil și lipsit de sens. De câteva ori, la școală sau la Treble Two, am surprins-o pe Jenny fixându-mă cu privirea, dar, deși simțeam cum mi se strânge stomacul, nu am făcut nimic. Poate că din orgoliu sau pur și simplu din prostie, de fiecare dată fluturam din mână sau priveam în altă parte, evitând să-i vorbesc.

În ultima zi a trimestrului, după ce toți ceilalți pleaseră în vacanța de Crăciun, m-am întors în clasă ca să-mi iau câteva cărți și, în prag, am dat de Jenny. Era singură, venise să vadă clasa pentru ultima oară.

- Bună, am spus eu, vesel și nepăsător în arogața mea.

M-a privit câteva clipe, apoi a zâmbit și a trecut pe lângă mine. Am simțit cum inima mi

se zbate să iasă din piept.

Prostule, mi-am spus, prostul naibii. Vorbește-î, acum, cât nu e prea târziu. N-am spus nimic.

Pe neașteptate, Jenny s-a întors spre mine. Mi-a zâmbit din nou, trist, puțin melancolic.

- Plec mâine, zise ea. Ai grijă de tine. La revedere.

În acea frântură de secundă am știut, am știut că pusese capăt legăturii noastre doar ca să-mi aline durerea, ca să facă despărțirea mai ușoară. Și am știut că știa totul despre minci-

nile mele, despre lăudăroșenia mea, despre gogorițele mele. Știa și nu spusese nimic.

Am rămas s-o privesc cum se îndepărta pe coridor, la fel de frumoasă ca întotdeauna și cu o noblețe pe care nu speram s-o pot atinge vreodată. Când a ajuns la colț, am reușit în sfârșit să fac un pas și, cu răsuflarea întretăiată, am strigat-o.

- Jenny. Îmi pare rău. Te iubesc. Te voi iubi mereu.

A șovăit o clipă, apoi a dispărut după colț, pentru totdeauna.

**În românește de
Mihaela Gaiță și Petru Iamandi**

nobel 96

SZYMBORSKA, INIMĂ DESCHISĂ

În apartamentul de la al patrulea etaj al unui bloc din Cracovia, singură bibliotecă, întinzându-și aripile pe tot peretele sufrageriei, trădează activitatea locatarei. Laureată în anul 1996 a premiului Nobel pentru literatură, Wislawa Szymborska este astăzi, la 73 de ani, poeta cea mai curtată a planetei. La câteva luni de la anunțarea consacrării sale, această femeie timidă, zâmbitoare, domoală, cochetând în plezanterii (pozându-se, se roagă de fotograf, „să prindeți doar un rid din două”) se arată foarte grijulie în a-și păstra viața sa privată. Servind o cafea solubilă, preludiu la un coniac, doamna Szymborska se destăinuie: „Am trăit liniștită, aici în Polonia, cu o mică aură și tiraje reduse. De când s-a anunțat decernarea Nobel-ului, e un coșmar! Îmi este imposibil să mai lucrez! Sunt solicitată mereu, nu mai pot ieși în oraș sau să deschid ușa fără a fi asaltată, fără ca lumea să comenteze culoarea colanților mei”. Celebritatea și bogăția (premiul se ridică la peste șapte milioane franci francezi): șocul unei noi experiențe pentru cineva din afara castelurilor și mondenităților literare.

Excepționând Polonia, unde opera sa figurează în programele școlare, precum și traduceri timpurii în Germania și într-un cerc restrâns de cunoscători din lumea anglosaxonă, Wislawa Szymborska a fost până la 3 octombrie 1996 o evasi-necunoscută, în ciuda tălmăcirilor în peste 30 de țări. Totuși, creația acestei poete (fair-play, ea susține că alți doi polonezi, Herbert și Rozewicz, meritau Nobelul înaintea sa?) și dorința de a saluta vitalitatea lirică a țării sale par a fundamenta decizia Stockholm-ului de a acorda râvnitul premiu, pe care biserica, vreun partid sau un clan nu pot pretinde a-l fi cucerit. Atec pe pământ catolic, neutră într-o țară nu demult socialistă, această femeie ce bea, fumează și-și afirmă independența este un caz. Poemele sale, aparent facile, au făcut din ea „un Mozart al poeziei”. Comparată cu Beckett de către Czesław Miłosz (Nobel pentru literatură în 1980) și câteodată cu Valery, Szymborska, o stoică admiratoare a lui Montaigne, își aruncă asupra lumii privirea sa impregnată de scepticism. „Când pronunț cuvântul viitor, prima silabă aparține deja trecutului/Când rostesc cuvântul liniște, eu o distrug...”

În numai nouă mici volume de poeme, Szymborska a reușit să transmită, în metafore pline de eleganță și ironie, disperarea umană, tragedia unui secol ce o exasperează. Dar și forța dragostei: „Ascultă cum inima ta bate, grăbit, în pieptul meu”. „Când eram copilă scriam poezii scurte. Tata îmi cerea ca ele să fie amuzante. Fără versuri lacrimogene sau confesiuni profunde. Dacă îl făceam să râdă, îmi dădea câteva monede să-mi cumpăr bomboane. Vedeți, am început de foarte devreme să trăiesc din poezie!” Ca o butadă, juriul premiului Nobel și-a însușit din lecția paternă sentimentul de simplitate degajat de lirica polonezei. La 13 ani, Wislawa își pierde eroul. „Tata îmi cunoștea pe de rost poemele scrise în liceu”, își amintește, cu vocea sugrumată de emoție. Venise războiul, „copilăria mea se terminase aici...”

După eliberare, iluziile poetei nu se risipiseră încă. „Până în mijlocul anilor '50 gândeam, ca mulți de altfel, că salvarea va veni dinspre Rusia. M-am simțit angajată, dar mă deranja că întotdeauna trebuia să explici, să te justifici. Se afla mereu un spin pe care trebuia să te așezi. Finalmente, refuzând sistemele, am găsit mai multă audiență la public, înțelegându-mă cu înșami mai bine. Poți avea simpatie pentru oameni, să-i iubești chiar, dar nu trebuie să cauți să-i salvezi. De câte ori mă gândesc la ideologii, îmi amintesc de filmul în care Charlot pleca în voiaj. Charlie are o valiză de fier, pe care nu reușește să o închidă. Când,

în sfârșit, va înghesui tot bagajul în ea, vede că i-au mai rămas pe afară câte o mănecă de cămașă sau un pliu de vestă. Atunci, cu o foarfecă taie tot ce depășește limitele valizei. Același lucru se întâmplă și cu teoriile intelectuale”. Depărtându-se de cauzele juste sau nu, Szymborska se va consacra doar iubirilor sale: poezia, companiile, cu care întreține relații în maniera lui Sartre și Beauvoir (fiecare cu sine, pentru a respecta munca și independența celui alt), cercul restrâns de prieteni fideli (partenerii unor jocuri de cărți sau ai discuțiilor literare). În restul timpului, ea traduce din poezii franceze ai secolelor XVI și XVII (Agrippa d'Aubigne, Theophile de Viau), susține conferințe sau redactează cronici de presă - „Lecturi neobligatorii”.

„Nu scriu în fiecare zi. Un poem vine... când trebuie. Totul depinde de prima frază. Poate fi foarte spontan sau îndelung lucrat. Uneori sosește noaptea. Atunci, când mă scol, dacă acesta rezistă și probei zilei.” La Cracovia, orașul ei de la vârsta de opt ani, unul dintre cele mai frumoase din Europa de Est, inima vibrantă a culturii și rezistenței poloneze, premiul Nobel a fost primit cu entuziasm de un popor ce are încă sentimentul istoric de a fi fost „Christ-ul Europei”. În librăriile Cracoviei, nici un volum al laureatei nu se mai găsește. Ministrul de Finanțe a scutit-o pe Szymborska de impozite, iar Universitatea din localitate se mândrește să

ilustreze ei concetățeană. „Multe premii Nobel ne-au fost acordate din rațiuni politice”, precizează Marcin Ekstein, eminent francofil și profesor la Universitatea „Jagellone”. „Premiul Szymborskăi reprezintă vitalitatea culturală a unei țări, ce e recunoscută astfel”. Care ar fi secretul succesului curentului poetic polonez? Îl explică însăși laureata: „Pentru noi realitatea e primordială; ea depășește tot ceea ce poetul ar putea gândi sau inventa. Pornim de la o experiență comună, de la o lume familiară cititorului. Imaginația nu vine decât după aceea și

trebuie să se încadreze în această restri. Pentru generația mea, inspirația eterică a poetului nu este niciodată suverană”. Rezultatul? La școală, copiii se inspiră, câteodată, din opera Wislawei Szymborska pentru a începe o lecție de istorie, iar o parte din poemele ei au devenit, la timpul lor, permanente la emisiunile radiofonice. Și totuși, Szymborska nu renunță la luciditate: „Poezia nu are decât un public limitat. Operele mele, în loc de 10000, vor fi vândute de acum înainte în 50000 exemplare. În aceasta constă magia Nobel-ului. Acest premiu mă copleșește, dar nu cred că e vorba de o consacrare. Nobel-ul răspândește pe alții, nu pe câștigător”. Astăzi, chiar riscând să șocheze anumite cercuri mondene, Szymborska vrea să reintre în tiparele vieții de dinainte.

„Dintotdeauna, ambiția mea s-a rezumat la a scrie un poem în plus. Ce o să fac cu banii? O să-mi cumpăr un apartament, iar o parte din ei vor fi destinați finanțării unor cercetări medicale. În privința voiajelor, voi fi obligată să merg în Germania, Statele Unite și Franța (unde am mai fost deja de două ori). Dar eu sunt Rac, ca Proust. Ceea ce-mi place la o călătorie este reîntoarcerea”.

DUPĂ L'EXPRESS

**În românește de
Constantin Ardeleanu**

TRISTEȚEA MUZICIANULUI

de ION CREȚU

Nu știu dacă s-a întreprins vreodată un studiu sociologic al principalelor personaje românești, de la - să zicem - spișerul lui Flaubert la medicul lui Cronin, la pescarul lui Hemingway și la poetul lui Bellow pentru a trage unele posibile concluzii referitoare la importanța profesiei în economia unui story. În unele perioade istorice există, se pare, o vizibilă tendință de a împrumuta cu precădere anumite profesii personajelor principale, funcție de evoluția societății în acel moment.

Poate că nu ne-ar fi preocupat acest aspect dacă nu am fi întâlnit, doar în ultima jumătate de an, la doi romancieri spanioli contemporani, interesul față de universul muzicii și de personaje ale căror preocupări sunt legate intim de muzică. Este vorba despre Alfredo Conde și de Javier Marias - pe care vi-l prezentăm astăzi. La primul - al cărui roman **Los otros días**, a fost editat spre sfârșitul anului trecut în această pagină, într-o cronică al cărei titlu era „Despre albine și dirijori bătrâni” - personajul principal, un dirijor în vârstă, retras la pensie, vedea lumea, în virtutea profesiei sale - cum altfel?! - ca pe o orchestră simfonică. Al doilea autor, despre care vom discuta mai departe, propune tot un muzician, de data asta un cântăreț de operă. Desigur, muzicianul ca personaj românesc nu a fost descoperit acum. Este suficient să amintim doar două precedente memorabile: **Jean Christophe**, pilonul central al romanului omonim al lui Romain Rolland și **Adrian Leverkühn** din **Doktor Faustus** al lui Thomas Mann (în ambele cazuri avem de-a face cu compozitori). Este foarte posibil să mă înșel, dar nu este exclus ca imensul prestigiu și succes de care s-au bucurat cele două capodopere - autorii lor au fost laureați ai Premiului Nobel - să fi temperat pentru o vreme gustul romancierilor pentru personaje inspirate din acest mediu artistic. Este, desigur, coincidență nesemnificativă, dar și autorii spanioli s-au bucurat - păstrând proporțiile - de o frumoasă primire din partea criticii iberice: Conde a primit premiul Nadal (1991) pentru **Los otros días**, iar Javier Marias, premiul Herralde (1986) pentru **El hombre sentimental** - titlu pe care vi-l propunem astăzi.

Madridenul Javier Marias, născut în 1951, este autorul romanelor **Los dominios del lobo**, **Travesía del horizonte**, **El monarca del tiempo**, **El Siglo** etc. **Todas las almas** a primit, în 1989, premiul orașului Barcelona. Într-un sondaj făcut de cotidianul **El País** printre șazecei de critici, scriitori și editori, **Todas las almas** a ieșit pe locul doi în topul celor mai bune romane publicate între 1975 și 1991. A mai scris povestiri (**Mientras ellas duermen**), o colecție de studii și articole (**Pasiones pasadas**) și un volum de scurte biografii - **Vidas escritas**. Romanele sale au apărut în Anglia, Franța, Germania, Statele Unite, Italia, Portugalia etc. Tălmăcirea romanului **Tristram Shandy** de Sterne i-a adus, în 1979, Premiul național pentru traducere. A fost profesor în Anglia (Oxford) și Statele Unite. **Le Monde** scria că Marias „exprimă în maniera cea mai spectaculoasă tendințele europene ale noii literaturi spaniole”. Iar **Le Figaro Littéraire**, nu mai puțin elogios, nota: „Precisă și sinuoasă, senzuală și subtilă, în linia lui James și Proust, fraza lui Marias îl prinde pe lector cu arăbescurile ei elegante”.

El hombre sentimental - (**Omul sentimental**) - Barcelona, Anagrama, 1986, a pri-

mit, cum am mai spus, premiul Herralde. Pentru a da o idee despre greutatea acestei distincții, amintim că printre membrii juriului s-au numărat și Luis Goytisolo.

Romanul, de numai 167 pagini, exploatează un filon epic cu adânci rădăcini în tradiția literară spaniolă, visul; visul și raportul lui cu realitatea. Cel puțin de la Calderon înapoi, tema „viața este vis” a devenit un bun literar aproape exclusiv spaniol Sigmundo, eroul cunoscutului **auto sacramental** cu titlul **Vida es sueño** spune cum nu se poate mai explicit: „Viața este o frenezie, o iluzie, o umbră, o ficțiune, și cel mai mare bun al ei este mic, fiindcă orice viață este un vis și visele nu sunt nimic altceva decât vise”.

Personajul principal al romanului **Omul sentimental**, cântărețul de operă cunoscut sub porecla Leul din Neapole (el León de Nápoles) - naratorul - povestește un vis, de fapt o întâmplare petrecută la Madrid în urmă cu patru ani, în cursul unei vizite făcute de el pentru a repeta **Otello** de Verdi; vis pe care și-l amintește acum. Cartea debutează într-un mod care nu lasă nici un dubiu asupra tipului de narativa care ni se propune: „Nu știu dacă să vă povestesc visele mele. Sunt vise vechi, ieșite din modă, proprii mai degrabă unui adolescent decât unui orășean /.../ Sunt vise care până la urmă obosesc puțin, fiindcă cine le visează se trezește întotdeauna înaintea de deznodământul lor, parcă impulsul oniric s-ar epuiza în reprezentarea amănuntelor și s-ar dezinteresa de final, ca și când activitatea de a visa ar fi unica, fie ea ideală și fără obiectiv. De aceea, nu cunosc finalul viselor mele... dar ele mie mi se par pline de imaginație și intense. /.../ Cu toate astea, ceea ce am visat în dimineața asta, când se făcuse deja zi, este ceva ce s-a petrecut cu adevărat și care mi s-a întâmplat când eram ceva mai tânăr, sau ceva mai puțin în vârstă decât sunt acum...” Avem de-a face cu o întâmplare care s-a petrecut aievea, trecută prin două filtre, al visului și al memoriei, fiecare dintre ele cu propriul rol. Autorul vorbește de „memoria selectivă a viselor” și

trece în mod derutant din planul relatării evenimentelor așa cum sunt ele oferite de vis la cel al povestirilor bazate pe amintirea celor petrecute. „...Noaptea asta am visat ce mi s-a întâmplat acum patru ani în realitate, dacă acest termen servește la ceva sau se poate contrapune la ceva. Firește, au existat diferențe fiindcă și faptele și concepția mea despre istorie nu se contrazic, am visat ce s-a petrecut în celălalt ordin, cu un alt timp, cu alte decupări sau diviziuni ale timpului, în mod concentrat, selectiv, și asta este hotărâtor și incongruent știind deja ce s-a întâmplat...” Dacă la acest tip de subiectivitate adăugăm fraza lungă, domoală, șerpuitoare, cu o sintaxă complicată amintind, și prin asta, cum s-a mai spus, de Marcel Proust, putem afirma că Marias trădează o bună stăpânire a tehnicilor narative moderne.

Așadar, aflat în vizită la Madrid pentru a repeta opera verdiană **Otello**, în care joacă rolul lui Cassio, naratorul se îndrăgostește de Natalia, soția lui Manur, bancher belgian. Acesta, prea ocupat cu afacerile pentru a se ocupa de propria consoartă, l-a angajat pe Dato, „o ființă inutilă”, pentru a-i ține companie Nataliei. Marias ne pune cu aceste elemente în fața unei reflexii în plan real a unei situații artistice. Avem, pe de-o parte, pe **Otello**, Desdemona, Iago și Cassio, iar pe de altă parte, cvartetul Manur, Natalia, Dato și cântărețul de operă, ultimul fiind chiar veriga de unire dintre universul real și cel ficțional. Situațiile invocate nu se suprapun perfect, din punct de vedere epic și dramatic, Manur nu suferă de gelozia explozivă a lui **Otello** iar Dato nu este un Iago perfid și veninos; bancherul, spre deosebire de maur, nu-și ucide soția, din contră, se sinucide el, etc.

În tratarea personajelor sale, Marias apelează deseori la ironie. Iată două exemple, printre atâtea altele. Naratorul se hotărăște să-și povestească visul: „Un sârman tenor căruia îi este teamă de propria povestire sau de propriile vise, ca și când folosind vorbe în loc de cuvinte scrise, vocabule care nu mi-au fost dictate, fraze inventate în loc de texte deja scrise, învățate, memorate, repetate, i-ar paraliza puternic vocea, care a cunoscut până acum doar stilul recitativ. Îmi este greu să vorbesc fără libret”. Și al doilea exemplu. Cântărețul discută cu Natalia, într-o cameră de hotel. „Nu vreau să mor ca un imbecil”, îi spune el. „Și dacă aş muri eu prima?” întrebă ea. „Totul este posibil”, filosofează naratorul pregătindu-și terenul

pentru o replică mai tare, singura „pe care ar fi așteptat-o orice ființă mortală care ar fi stat, cum stătea ea, întinsă pe acel pat: «Dar moartea ta ar fi și moartea mea» - Dar

moartea ta ar fi și moartea mea - i-am spus eu acelei femei și, așa cum se întâmplă și în operă, i-am repetat-o de mai multe ori în visul meu din dimineața asta”.

Numeroasele aluzii muzicale la diverse opere celebre - **Otello**, **Aida**, **Turandot** -, săgețile la adresa operei wagneriene, considerațiile, totdeauna subtile, ale lui Marias despre viața ambulatorie a cântăreților de operă („muzician, o profesie foarte tristă”) etc. fac din **Omul sentimental** un roman pe cât de reușit ca scriitură și mesaj, pe atât de incitant pentru iubitorul de muzică.

Mulțumim și pe această cale Institutului Cervantes pentru amabilitatea cu care sprijină rubrica de carte străină prin titlurile oferite spre recenzare.

1) Sanda Mihăescu-Cârstean, tot mai sensibilă la talmăcirea literaturii franceze în limba română.

2) În 1988, Călin Gruia bătea parcurile în căutarea subiectelor.

3) Și Simona Cioculescu a strâns mâna marelui scriitor sud-american Mario Vargas Llosa.

4) Trei șaizeciști de prim-plan: Ștefan Bănuțescu, D.R. Popescu și George Bălăiță.

5) În urmă cu un sfert de veac, treceau prin dreptul camerelor de luat vederi Mircea Ciobanu și Iosif Naghiu.

